

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

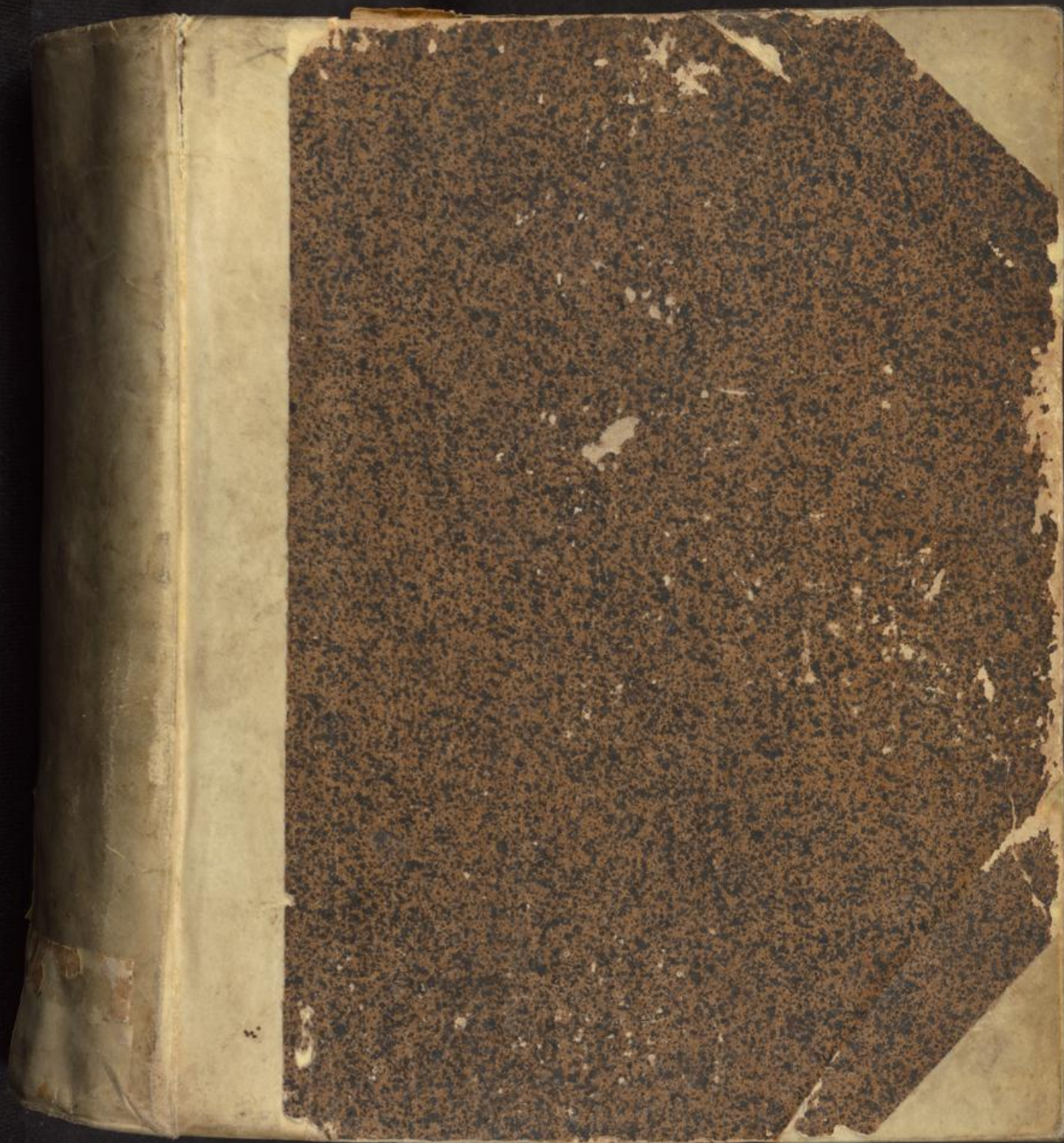
Diascepsin Hanc Theologicam De Coelo Beatorum

**Pfaff, Christoph Matthaeus
Bardili, Eberhard Ludwig
Maercklin, Friedrich Jacob**

Tubingae, 1722

VD18 15032876-ddd

[urn:nbn:de:bsz:31-130208](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-130208)

60 A 2691,1

EX
BIBLIOTHECA
ILLUSTRIS
CAROLI HESYCHEI.

657/23

DIASCEPSIN HANC THEOLOGICAM
DE
COELO
BEATORUM,

divina gratia assistente,

SUB PRAESIDIO

CHRISTOPH. MATTHÆI
PFÄFFII,

Theologi primarii, Cancellarii & Præpositi
Tubingensis

defendent

EBERHARD. LUDOVICUS BARDILI, Alpaco-Zellensis,
FRIDERICUS JACOBUS MÆRCKLIN, Nicro-Sulzensis,
JOH. WILHELMUS GENTNER, Leomontanus,
JOH. CHRISTOPH. LANDAUER, Pflommerensis,
JOH. FRIDERICUS FABER, Aldingensis,
Philosophiæ Magistri & Sacrarum Literarum Studiosi in Illustri
Stipendio.

TUBINGÆ,

LITÆRIS HIABI FRANCKII.

M. MDCCXXII.

PROLOGUS.

Sæpius jam iterumque, lector bene-
 vole, nobiscum constituimus, *de*
cælo beatorum cogitata nostra in
 chartam conjicere. Nec est, quòd
 existimes, vile esse & tritum hoc argumen-
 tum. Adeò enim vile non est, ut potius
 longè præstantissimum sit. Qui enim in
 Symbolo profiteamur, Christum in cœlos
 ascendisse, qui Patrem, qui est in cœlis, coti-
 diè invocamus, qui ipsi animos nostros sur-
 sum tollimus & futuram istam beatamque
 civitatem, quæ æterna est, quæ præstantissi-
 ma est, magno pectoris nostri desiderio an-
 helamus, haud utique peccaverimus, si san-
 ctâ istâ curiositate tangamur, quæ cœlum
 beatorum penitiorè & acroamaticâ tracta-
 tione reserat atque ea, quæ de hoc argu-
 A mento

mento sacrae memorant literae, curatius explicat atque in unum fundit. At verò nec tritum est, ut arbitramur, hoc argumentum. Etsi enim veteres Theologi multa hanc in rem scripserint; recentiores tamen vix aliqua haec memorant, videasque & veteres & recentiores subinde in determinandâ veritate hîc plurimum titubare. Haud itaque, ita credimus, malè actum fuerit à nobis, si cogitata praestantissimorum Virorum in unum acervum conglobata dilucidâ brevique scriptione digesserimus.

§. I.

Cœlorum in sacris literis varia est significatio. Qui omnia in unum fusa hîc nosse voluerit, adeat PET. RAVANELLUM ^(a). Nos breviter, quæ necessaria sunt, dicemus. Scilicet cœlum in sacris literis sumitur mox pro aëre & nubibus, mox pro cœlo isto, stellis toto exornato, & fixis & erraticis, mox pro habitaculo Angelorum, beatorum spirituum & ipsius Dei, cujus & thronus visibile hoc cœlum esse dicitur. Imò cœlum quandoque Deum

^(a) in Bibliothecâ sacrâ, voce *cœlum*. Adde JO. CASP. SUICERII Thef. Eccles. in voce *regni*. Taceo alios quàm plurimos. Velim tamen, ut autoribus citatis orthodoxiæ affundas sal, quæ hypothefes eorum diluantur, rectificentur & sublimentur.

Deum ipsum (b) significat, qui in cælo est ibique maxime gloriam suam manifestat atque & Angelis & beatis se conspiciendum præbet (c), qui & ipsi subinde, quod sunt in cælo, idem nomen gerunt. Dicuntur & in pandectis divinis cæli cælorum, quâ voce omnes cælos & aëreum, & sidereum & cælum quoque beatorum comprehendi existimamus, quibus tamen Deus non comprehenditur, qui, licet sit in altitudine cæli Job. XXI. 12. atque in cælis maxime se manifestet, nullo tamen loco definitur sed ubique est 1 Reg. VIII. 27. Jer. XXIII. 24. Jes. LXVI. 1. imò cælis omnibus superior est eoque ambit, ita, ut in eo consistant. Unde & מקום locus *nat' עֲלֵיוֹן* Hebræis dicitur, שם מקומו של עולם quia ipse est locus mundi, uti habetur in Midrasch Tillim f. 40. Id quod & confirmat Paulus Col. I. 17. ubi ait, quod *τὸ πρῶτον ἐν αἰσθητοῖς οὐρανόθεν* (d). De exercitu cælorum id notandum, per eundem significari & Angelos & beatos & solem lunamque cum cæteris sideribus, & populum sanctum (e), & si quæ in orbibus cælestibus creaturæ rationales exstant (f). Sed, uti diximus, nobis heic prolixioribus esse non licet.

§. II.

Nec de cælo quoque hoc visibili in longum, latum & profundum differere jam possumus, aut bellas istas & crispas partim quæstiones tangere, quæ communiter heic ventilari à curiosis solent. Num cælum sit solidum nec

A 2

ne,

(b) Hinc & apud Hebræos Deus quandoque per vocem שמים exprimitur. Vide JO. BUXTORFII Lexicon Talm. Rabb. f. 2440. 2441. (c) Vide B. MEISNERI Philos. sobr. P. 1. p. 451. 452. (d) Et sic non opus est, de spatiis imaginariis longam litem necere. (e) Vide Dan. VIII. 10. seqq. (f) Confer Nehem. IX. 6.

ne, cujusnam sit materiæ, igneæ, aëreæ, aqueæ, num sit corruptibile & mensurabile, quænam ejus sit altitudo, quænam figura, num animatum sit, num sit in loco? num dentur aquæ supra cœlum? quonam die id creatum sit? quisnam sit cœlorum numerus, & quæ ejusmodi sunt. Haud dici potest, quanto conatu Scholastici in his quæstionibus enodandis versentur, queis plurimas alias admiscunt, ne dignas quidem nobis visas, quas hîc saltem indicemus. De numero cœlorum monemus pauca. Jam verò non est ferè, quòd veteres hæreticos in scenam hîc producâmus. Valentiniani septem cœlos intellectuales statuerunt, Manichæi decem, Basilidiani CCCLXV. quem numerum vox *Αβραξας* (ff) in se continet. Ori-
genes

(ff) En computum :

A	1.
B	2.
P	100.
A	1.
Ξ	60.
A	1.
Σ	200.

365.

Docuit autem Basilides, ab ingenito Patre prognatum *ἄν*, à mente *λόγον*, à *λόγω* *Φρόνησιν*, ab hâc *σοφίαν καὶ δύναμιν*, ab his virtutes principes & Angelos primos, à primis Angelis cœlum supremum & alios Angelos & sic deinceps, donec per continuas Angelorum propagines 365. cœli, quorum numerum nomen *Αβραξας* seu *Αβραξας* in se continet, formati fuerint. Vide Irenæum L. I. adv. hæreses C. 23. edit. Grabianæ, C. 24. edit. Massuetianæ. Sub hoc autem nomine Basilides summum Deum coluit, à quo tanquàm principio cætera omnia deduxit. Est autem Abraxas idem, quod gentilium *Μιθρας* vel *Μήθρας*, quæ duæ voces itidem numerum

genes existimat, numerum cœlorum in Scripturis sanctioribus haud esse determinatum (*g*). Jo. Chrysoſtomus unum ſaltem cœlum aſſerit (*h*). Juſtinus M. duos ſaltem cœlos exiſtere ait. Veteres Philoſophi mox octo, mox novem cœlos poſuere. Alphonſus Rex Hiſpaniæ decem ſtatuit cœlos mobiles & undecimum immobile, ſcilicet empyreum. Thomas Aquinas ſtatuit cœlum aëreum, ſidereum, cryſtallinum & empyreum (*i*). Bonaventura (*k*) ita habet: *Secundum majorem computationem novem numerantur cœli largiſſimè accipiendo, ſcilicet 1. aëreum, quod eſt regio aëris inferior, 2. athereum, quod eſt regio aëris ſuperior, 3. olympium, quod eſt inferior regio ignis, 4. igneum, quod eſt ſuperior regio ignis, 5. cœlum planetarum, 6. firmamentum, 7. aqueum, 8. empyrenm & 9. cœlum Trinitatis (l).* Noſtri cœlum in materiale & ſpirituale dividunt. Illud eſt vel aëreum, vel ſidereum. Hoc vel majeſtaticum potentiae, gratiae, gloriæ (*m*), ad quod ſpectat & beatificum,

A 3

h. e.

365. repræſentant. Aſt tam fanatica hæc ſunt, ut indigna exiſtimemus, quæ latiùs diducamus. Confer TH. ITTIGIUM in diſſ. de hæreſiarchis ævi Apoſtolicæ Sect. 2. C. 2. §. 2. ſqq. p. 100. ſeqq. & BERN. MONTFAUCONII Diar. Ital. p. 198. 199. & Palæogr. Gr. f. 177. ſeqq. ubi de figuris Abraxæis & Mithricis ex gemmis agit Vir doctus. Adde Mem. de Trevoux 1701. Sept. Oct. p. 233. ſeqq. & quæ de gemmis hiſce Baſilidianis ſcripſere ANT. CAPELLUS, P. A. MAFFEJUS, CHIFFLETIUS, alii. Non vacat, rem non neceſſariam hîc excutere latiùs. (*g*) L. 6. contra Celſum. (*h*) hom. 4. in Geneſin. (*i*) Summæ Theol. P. 1. q. 68. art. 4. (*k*) L. 2. ſent. diſt. 2. (*l*) Conf. GERHARDUM de vitâ æternâ §. 9. 10. & BALTH. MEISNERUM in Philoſ. ſobr. P. 1. p. 429. 430. (*m*) Vide GERHARDUM de vitâ æternâ §. 8. 9. & MEISNERUM in Philoſ. ſobr. P. 1. p. 429. 430.

h. e. π beatorum, & iræ, quod est infernus (*n*). Reformati, Remonstrantes & Sociniani communiter statuunt
 1. cælum aëreum, 2. cælum sidereum, 3. cælum empyreum, quod posterius & ab omnibus ferè Pontificiis statuitur & ab iisdem de fide esse dicitur.

§. III.

Jam, quid cælum istud empyreum sit, juvat cognoscere. Cælum empyreum est locus, an incorporeus an corporeus sit, dubitatur, supra cælum hoc aspectabile omnesque stellas & aquas supra cœlestes positus, spatium lucidissimum, ipsum immobile, incorruptibile, latissimum, habitaculum Dei, Angelorum & beatorum spirituum, habens mansiones plurimas, in quibus beati omnigenâ felicitate & beatitudine fruuntur. Et hoc cælum beatorum primo die esse creatum contendunt, qui id statuunt. Nec negandum est, Scholasticos crassas admodum de cælo hoc empyreo ideas sibi fingere, quas referunt JO. BRENTIUS (*o*), BALTH. MEISNERUS (*p*) & JAC. MARTINI (*q*). Addunt, qui cælum empyreum statuunt, in illud ascendisse Christum, qui & in eodem jam comprehendatur. Argumenta, quæ pro hâc sententiâ suâ afferunt, sunt sequentia. I. Cælum hoc vocari habitaculum & thronum Dei Deut. IV. 39. XXVI. 15. XXXIII. 26. I. Reg. VIII. 30 Pf. II. 4. XI. 5. XXXIII.

14.

(*n*) Sed verò infernus in sacris literis nunquam cælum vocatur. (*o*) Vide JO. BRENTII sententiam de libello D. Henrici Bullingeri, cui titulus est: tractatio verborum Domini: in domo Patris mei mansiones multæ sunt. p. 34. b. seqq. Opp. T. 8. f. 889. 890. (*p*) in Phil. sobr. P. 1. p. 439. 440 (*q*) in anti-Becano P. 2. p. 66. seqq. Adde QUENSTEDII Syst. Theol. P. 1. f. 439.

14. Jcf. LXVI. 1. Matth. VI. 9. imò Deum esse altiorem
 cœlis & profundiorẽ inferno Job. XI. 8. II. in hoc
 cœlum Christum ascendisse Marc. XVI. 19. Hebr. IV. 14.
 IX. 24. & evectum fuisse supra omnes cœlos Eph. IV.
 10. quibus & altior factus sit Ebr. VII. 26. III. & hoc
 cœlum, in quod Christus ascendit, esse sursum, ubi se-
 deat ad dextram Dei Col. III. 1. 2. Hebr. I. 3. Act. VII.
 56. in quo & jam contineatur Act. III. 21. unde & redi-
 turus iste sit ad judicium Act. I. 11. 1. Theff. IV. 16. IV.
 cœlum hoc esse habitaculum & Dei & Christi & beato-
 rum Joh. XIV. 23. Phil. III. 20. paratum à fundatione
 mundi Matth. XXV. 34. V. esse hoc ipsum illud cœlum
 tertium, in quod raptus fuit Paulus 2. Cor. XII. 1. seqq.
 tertiumque dici eapropter, quòd primum sit aëreum,
 secundum sidereum, tertium spirituale, beatorum fedes.
 Ita Hebræos cœlum partiri in tres regiones, nubiferam,
 astriferam, Angeliferam, quarum prima ipsis dicatur
 הַשָּׁמַיִם הַשְּׁמַיִתִים, secunda הַשָּׁמַיִם הַשְּׂמַיִתִים, tertia הַשָּׁמַיִם הַשְּׁמַיִתִים, &
 prima sit γῆ, secunda οὐρανός, tertia οὐρανός, quod
 ad 2. Cor. XII. 2. notat H. GROTIUS. Nec dubitare
 de hisce posse, qui VI. consideret, cœlum beatorum no-
 bis in sacris literis depingi ut locum certum, in quem
 recipiendi aliquando sint beati Matth. V. 12. 16. VI. 20.
 regnum cœlorum, ubi beati ἀνακληθήσονται cum Abraha-
 mo, Isaac & Jacobo Matth. VIII. 11. terra viventium
 Psalm. XXVII. 13. CXVI. 9. CXLII. 6. mundus futurus
 Hebr. II. 5. Paradisus Luc. XXXIII. 43. Apoc. II. 7. ἄπο-
 θήκη Matth. III. 12. tabernacula pacis Jcf. XXXII. 18.
 tabernaculum & mons sanctus Psalm. XV. 1. XXIV. 3.
 Apoc. XIV. 1. templum Dei Apoc. III. 12. αἰωνία
 κατοικία Luc. XVI. 9. quæ mox comm. 22. voca-
 tentur ὁ κόλπος τῆς ἀβραάμ, inter quem & infernum
 χάσμα

χάσμα μέγα interjaceat comm. 26. οἰκία ἀχειροποίητος, αἰώνιος ἐν τοῖς ἀρχαῖς 2. Cor. V. 1. τὰ ἅγια Hebr. IX. 12. πόλις θεμελίως ἔχουσα, ἧς ἰσχυρὸς καὶ δημιουργὸς ὁ Θεὸς Hebr. XI. 10. patria & domus cœlestis à Deo parata Hebr. XI. 16. Hierosolymæ cœlestes, civitas Dei vivi, ubi Christus, Angeli, beati Gal. IV. 26. seqq. Hebr. XII. 22. seqq. ἡ πόλις ἡ μέλλουσα Hebr. XIII. 14. quæ pleniùs describatur Apoc. XXI. 10. seqq. XXII. 1. seqq. Addunt denique VII. cœlum hoc etiam esse habitaculum Angelorum Dan. VII. 10. Matth. XVIII. 10. Hebr. XII. 22. Jud. 6. VIII. & esse igneum Luc. 11. 9. Matth. XVII. 2. Act. IX. 3. & lucidissimum Apoc. XXI. 11. seqq. Ex his omnibus patere videtur iis, qui cœlum empyreum statuunt, esse supra cœlos aspectabiles beatorum certum quoddam habitaculum, creatum illud, ubi & Deus sit & Christus & Angeli, cujus, qui modestiores sunt, qualitates & indolem determinare nolunt.

§. IV.

Constat, Theologos nostros cœlum empyreum con-
coquere non posse. I. quia crassum ejusmodi cœlum
Mahumedanorum crassas de cœlo ideas olere videtur ali-
quatenus. II. quia ipsum nomen barbarum est. Vide,
quid ipse dicat PETAVIUS (r): *Quod ad cœlum istud
omnium supremum neque sub aspectum cadens attinet, mini-
mè id quidem inficiari licet, esse beatum quoddam cœleste su-
pra omnia domicilium, Angelis & sanctis omnibus attribu-
tum. Sed, cujusmodi sit, non nisi conjecturis & humanis
commentis asseritur. Sanctus Thomas (s) de hoc cœlo non
aliter constare dicit, quàm ex Strabi & Bedæ autoritate, rùm
etiam*

(r) de opificio sex dierum L. 1. C. 2. §. 8. f. 125. (s) in summâ
Th. P. 1. qu. 66. art. 3.

etiam Basili. Sed multò plures ejusdem meminere, nec ta-
 men empyreum nominant, qua vox nihili est ac barbara.
 Neque enim ὁ ἐμπύρεος dicitur, ut sit igneus, sed ἔμπυρος.
 Sed, utut habet, nullam ejus mentionem fecisse puto Moſen.
 Quod Abenesra ex articuli Hebraici proprietate confirmat:
 quia scriptum est אֵשׁ הַשָּׁמַיִם, tanquàm digitum intenderet in
 eos orbes, quos oculis suspicimus. Verùm neutiquàm id ne-
 cesse est. Hinc III. & capropter coelum empyreum suspe-
 ctum est, quòd ejus creatio in Genesi haud memoratur.
 Et ὁ IV. coelum beatorum ubi sit & quale id sit, deter-
 minare nemo potest. Vide Jes. 64. v. 4. 1. Cor. 2. v. 9.
 Neque id V. determinare sustinuit Apostolus Paulus licet
 illuminatissimus 2. Cor. 12. v. 2. 3. VI. Angeli infan-
 tum, qui in terrâ sunt, semper vident faciem Patris in
 coelis Matth. 18. v. 10. Ergò coeli non sunt præcisè ul-
 trà stellas siti. VII. Uti infernus malè dicitur esse in
 centro terræ, etsi ita describatur in sacris literis Eph. 4.
 v. 9. Luc. 16. v. 23. seqq. ita nec coelum dici potest præ-
 cisè exstare supra stellas, licet ita describatur. VIII. Cœ-
 li omnes creati conflagrabit & peribunt Matth. 24. v. 35.
 Luc. 21. v. 33. Jes. 65. v. 17. 13. v. 13. 34. v. 4. Ezech. 32.
 v. 8. Matth. 5. v. 18. 2. Pet. 3. v. 7. 10. 12. Ps. 102. v. 27.
 Apoc. 20. v. 11. 21. v. 1. & novi demùm creabuntur Jes.
 65. v. 17. 66. v. 22. 2. Pet. 3. v. 13. Apoc. 21. v. 1. Ergò
 juxta sacras literas coelum beatorum, quatenus dicit lo-
 cum creatum, nondum creatum est. Ergò coelum em-
 pyreum, quod peribit, non est coelum beatorum, quod
 est æternum Luc. 16. v. 6. 2. Cor. 5. v. 1. Ebr. 12. v. 28.
 IX. Coelum empyreum multa absurda secum vehit, quæ
 verbis JO. GERHARDI enarrabimus. Ita verò ille (t):

B

Si

(t) in loco de vitâ æternâ §. 170. f. 367. a.

Si cælum beatorum est corporeum aliquod domicilium proximè si mamentum ambiens, dubitandum erit, an Christus sit supra nos vel infra nos vel ad latus, propter rotunditatem machina cælestis, melioris conditionis erunt aves, quippe beatorum cælo propiores (u), quàm pii homines, beati, qui in unâ cæli extremitate mansionem suam habent, ad alios in alterâ extremitate habitantes rarè ac tardè commeabunt propter maximam utriusque distantiam, ac, si Christus in unâ cæli extremitate versetur, reliquis beatis in alterâ parte oppositâ degentibus suavissimo ipsius conspectu & colloquio carendum erit, & qua sunt hujus generis alia, quæ ex puerili illâ de cælo beatorum cogitatione colligi possunt. Si cælum beatorum, in quo Christus visibiliter & localiter juxta adversariorum hypothesein versatur, imò eodem concluditur, est ultra & supra omnes orbis cælestes, quomodo Stephanus intentis in cælum oculis per tantum intervallum Jesum stantem à dextris Dei videre potuit? Act. 7. v. 55. X. Cùm Christus supra omnes coelos fuerit evectus Eph. 4. v. 10. Ebr. 7. v. 26. certè coelo Empyreo includi non potest, quem itidem, si quidem existat, superavit. XI. Deo certus habitaculi locus adscribi propriè nequit. 1. Reg. 8. v. 27. Jes. 40. v. 12. Ps. 139. v. 7. seqq. Job. 11. v. 8. Jes. 46. v. 1. Jer. 23. v. 24. Et sanè inhabitat is lucem inacceslam 1. Tim. 6. v. 16. & gloria ipsius, coelum ipsius, in quo ab æterno fuit, est ubique. XII. Coelum, in quo Christus est, ex quo descendit, & in quod ascendit, est coelum gloriæ & majestatis divinæ, quod loco circumscribi nescit. Joh. 3. v. 13. Eph. 4. v. 10. quod & in his terris conspicuum subinde se præbet Matth. 17. v. 2. Hinc

(u) Hæc ex Augustino L. 2. de sermone Domini GERHARDUS depromit.

& ἐπιρροῖα dona à fidelibus in terris versantibus possidentur. Eph. 1. ῥ. 3. Hinc & fit, ut Diabolus subinde in coelo compareat, quia Deus coelum gloriæ suæ ubique secum gerit Job. 1. ῥ. 6. 2. ῥ. 2. 7. (x) Dies me deficeret, si omnia ista Theologorum nostrorum argumenta, præstantissima illa, queis coelum empyreum jugulant, enarrare singula vellem (y). Audiamus itaque sakem, quomodo ii tela adversariorum, pro coelo empyreo quæ militant, eludant & dissent.

§. V.

Ajunt itaque illi, maximè antiquiores, coelum non esse locum certum eumque creatum & supra coelum si- dereum positum, sed statum beatitudinis à statu damnationis infinitis parasangis distantem, qui status beatitudinis sub figurâ loci in sacris literis metaphoricè depingatur. Ita, quando coelum idque visibile dicatur thronus & sedes Dei, θεοπροπῶς hoc, non propriè capiendum esse, quemadmodum & id θεοπροπῶς capiendum sit, quando Deus dicatur in sacris literis ascendere & descendere.

B 2

Ad-

(x) Confer hic imprimis C. E. BROCHMANDI Syst. Theol. P. 2. f. 635. seqq. B. MEISNERI Philos. Sobr. P. 1. p. 431. & B. MENZERI Opp. Theol. P. 1. p. 427. Cælum enim subinde in sacris literis denotat dominium Dei Dan. IV. 26. sub quo & sunt Diaboli, qui tamen non sunt in cælo gloriæ sed cælo iræ, hoc est inferno. Vide eundem BROCHMANDUM l. c. & MEISNERUM l. c. p. 452. (y) Vide post JO. BRENTIUM Opp. T. VIII. B. MEISNERI Philos. Sobr. P. 1. p. 439. sqq. p. 550. sqq. JAC. MARTINI Antibe- canum P. 2. p. 66. seqq. ABR. CALOVII in Syst. loc. Theol. T. 3. p. 996. seqq. & J. A. QUENSTEDIUM in System. Theol. P. 1. f. 438. sqq.

Addunt, regnum coelorum subinde describi in iisdem modò nuptiarum & epuli ad instar, Luc. 22. v. 29. 30. modò ut pascua uberrima, æstas fertilissima, civitas pulcherrima, quod tamen crassè sumendum non sit sed spiritualiter, ita & Hierosolymas coelestes modo quoque corporeo describi, licet spirituales. Apoc. 21. vf. 10. seqq. Eodem modo Prophetas Vet. Test. per ceremonias Leviticæ cultum Novi Testamenti adumbrâsse & regnum Messiaë vocabulis ex cultu Levitico desumptis descripsisse, nec tamen inde inferri tum potuisse, cultum Mosaicum adhuc in Novo Testamento duraturum. Coelum beatorum esse coelum ἀχειροποίητον 2. Cor. 5. vf. 1. Hebr. 9. vf. 24. adedòque increatum. Huic coelo superiorem quendam locum in sacris pandectis assignari non ratione sitûs, sed ratione excellentiæ. Sic ipsum Deum dici in excelsis Ps. 93. vf. 4. 113. v. 5. Luc. 2. vf. 14. quod non ἰστικῶς de loco aliquo excelsò sed ἑσθητικῶς de celsitudine majestatis explicandum sit. Vitam æternam, uno verbo, in sacris literis describi symbolicè, figuratè, parabolicè ac hieroglyphicè, è quibus allegoricis loquendi formulis præter generalem dulcedinis & felicitatis conceptum quippiam determinare hominis foret temerarii & πῶς ἔστιν καὶ πῶς κατέλυψιν ἀεροβατῆων (z). Supra coelum ergò dici non ratione localis situationis sed ratione sublimis statûs & conditionis, prouti dicit David: *exaltabo te, Domine, Ps. 145. v. 1. & Deus est excelsus super omnes gentes Ps. 113. v. 4.* Nec dici posse, si cælum beatorum non sit locus & beati non sint in loco, itaque eos esse nullibi. Jam enim primò & mundum non esse in loco quodam creato & tamen non esse nullibi sed in Deo συνιστάται. Secundò beatos esse in manu Dei Sap. 3. vf. 1. in sinu Abrahæ Luc. 16. vf. 22. sub altari Apoc. 6. vf. 9. esse apud Deum

(z) Vide CALOV, in Syst. Loc. Theol. T. 3. p. 1103. fqq.

Deum & Christum, esse in Deo illocaliter. Hinc in terris esse posse, qui in coelis sit, uti de Angelis constet Matth. 18. vl. 10. Luc. 1. v. 26. Nullum denique id esse, quod obijciatur, cœlum beatorum esse vel creatum vel increatum. Si posterius, fore ipsum Deum, vel duo fore increata, quod absurdum sit. Si prius, dari ergo certum beatitudinis locum, qui creatus sit, dari ergo cœlum empyreum. Jam enim responderi posse, vel cœlum beatorum esse Deum ipsum, vel saltem gloriam & majestatem divinam, vel dari hîc tertium, cœlum enim beatorum neque esse creatum neque increatum sed creabile & creandum, vel cœlum beatorum principaliter esse statum, minus principaliter $\pi\tilde{\sigma}$ beatorum, discretum à $\pi\tilde{\sigma}$ damnatorum, idque creatum. Scilicet in partes eunt hîc Theologi, quorum varix sententiæ jam explicandæ nobis sunt & adspargenda denique nostra *ἐπιχειρησις*.

§. VI.

Sunt igitur primò, qui existimant, cœlum beatorum esse ipsum Deum (a). Ita maximè PHIL. NICOLAI (b), ita JACOBUS MARTINI (c), ita BALTH. MEISNERUS (d), ita ferè ABR. CALOVIUS (e) & J. A. OSIANDER (f), qui vero omnes addunt, cœlum beatorum esse majestatem & gloriam divinam, in

B 3

quâ

(a) Nolim verò, hanc sententiam ut affinem dicas errori Gentilium quorundam, maximè & Perfarum, qui existimant, cœlum naturale esse Deum. (b) L. 1. de omnipraf. Christi C. 8. (c) in AntiBecano P. 2. p. 71. (d) in Phil. sobr. P. 1. p. 457. sqq. (e) in Syst. Loc. Theol. T. 3. p. 1003. (f) in Coll. Syst. P. 6. p. 225. Addi potest J. G. DORSCHER de S. Cœna contra Zwingerum p. 220. ubi & Patres hanc in rem allegat, itemque in Theol. Zach. P. 1. p. 199.

quâ Deus semper fuerit, qui & inde ab æterno sic in
 coelis suis exstiterit, imò coelum beatorum esse statum
 illum beatitudinis, in quo beati versentur, non locum.
 Fuit hæc mens JO. BRENTII contra HENR. BUL-
 LINGERUM, Theologum Tigurinum, fuit & hæc
 mens JACOBI ANDREÆ, quam & in Collo-
 quio Mulifontano A. MDLXV. Theologis Palatinis de-
 claratam dedit atque in scriptis suis propugnavit, fuit
 & hæc sententia JO. HULSEMANNI (g) & JO. ADA-
 MI OSIANDRI (h), Theologorum acutissimorum.
 Nec tamen dissimulandum, esse, qui nihilominus exi-
 stiment, cælum beatorum, licet πρώτος statum beati-
 tudinis coelestis denotet, δεύτερος tamen etiam signi-
 ficare aliquod πῦρ, in quo beati coelites existant. Ex
 nostris MELCH. NICOLAI (i) allegamus, cujus la-
 teri Magnificum D. HOFFMANNUM nostrum (k) ad-
 jicimus. Accedunt JO. GERHARDUS (l), JAC.
 MARTINI (m), C. E. BROCHMANDUS (n) B.
 MEISNERUS (o), atque alii quam plurimi (oo), qui
 verò definire nolunt, ubinam sit hoc πῦρ, etsi sint, qui
 dicant, quòd sursum sit (p), qui & dissentiunt, num
 πῦρ

(g) in resp. ad app. Calixti adjecta dialysi probl. Calixt. p. 413. sqq.
 Adde SCHERZERI Brev. Hülf. enucl. p. 1099. sqq. (h) Vide
 Coll. Syst. P. 2. p. 68. sqq. P. 6. p. 124. 228. & Theol. Cal. P. 6.
 p. 548. sqq. (i) in Symbolo Lutherano vindicatop. 157. 158.
 (k) in Synopsi Theol. dogm. p. 289. (l) in loco de vitâ æternâ
 passim maximè §. 8. 35. 36. (m) in Anti-Becano P. 2. p. 73. 74.
 (n) in Syst. Theol. P. 1. f. 373. P. 2. f. 631. (o) in Phil. sobr.
 P. 1. p. 459. 460. (oo) e. g. QUENSTEDIUS in Syst. P. 1.
 f. 438. (p) idem MEISNERUS l. c. p. 459. & B. MEN-
 ZERUS Opp. Theol. T. 2. p. 51. Alii dicunt, illud sur-
 sum Col. 3. vi. 2. non designare locum supramundanum, in

$\pi\tilde{s}$ hoc creatum sit an increatum, vel & hanc quaestio-
nem decidere nolunt (q). Coelum beatorum esse crea-
tum $\pi\tilde{s}$ & quidem materiale, statuit GEORGIUS CA-
LIXTUS, cujus sententia ad coelum empyreum pro-
ximè accedit, ab HULSEMANNO refutata, spiritua-
le verò magno nisu asseveravit JO. CONR. DANN-
HAWERUS, quem ex recentioribus secutus est Theo-
logus quondam Rostochiensis judiciosissimus JO. FECH-
TIUS. Increatum verò hoc $\pi\tilde{s}$ esse Tubingenses nostri
asseruere, illudque comparavere cum $\pi\tilde{s}$, in quo mun-
dus est. Eandem sententiam tenent GERHARDUS (r)
& BROCHMANDUS & CALOVIUS. Idem tamen
coelum Dei, quod est ubique, à coelo beatorum di-
stinguunt, quod non est ubique, sed suum $\pi\tilde{s}$ habet,
quod definit. Ita & illud est æternum, hoc secus, sci-
licet à parte ante. Quæritur &, in quodnam coelum
Christus ascenderit, num in coelum quoque sideriferum
& empyreum, num in $\pi\tilde{s}$ beatorum creatum, vel saltem in
coelum gloriæ & majestatis divinæ. Primum ajunt, qui
coelum empyreum statuunt. Secundum, qui, rejecto coe-
lo empyreo, nihilominus coelum beatorum creatum as-
serunt. Tertium, qui utrumque negant. Etsi autem nimis
subtilitatis & curiositatis hoc negotium sit, tamen opus est,
tùm propter adversarios, tum, ne & ipsi confusis hinc ideis
indulgeamus, controversias has penitus eviscerare & di-
ducere,

quo Christus sit, sed indicare $\tau\delta$ sursum majestatis & cœle-
lestis sublimitatis, uti Joh. 3. v. 3. 19. 11. Jac. 1. v. 17.
3. v. 15. 37. Gal. 4. v. 16. Vide FEURBORNIIUM in
Opp. Theol. p. 618. & MELCH. NICOLAI in Symb. Luth.
p. 157. 158. ubi ait: *Coelum beatorum esse sursum, pro animi
delirio habemus.* (q) Vide GERH. l. c. §. 36. 40. (r) de
vitâ æt. §. 40.

ducere, atque, quod jam promissimus, *ἡλικίῳ* Theologicam addere.

§. VII.

Esse autem coelum beatorum $\pi\tilde{\sigma}$ quoddam, ita probant Theologi. I. ex appellatione. Scriptura vocabulis certum $\pi\tilde{\sigma}$ significantibus coelum describit. Luc. 19. v. 26. Joh. 12. v. 26. 14. v. 2. 17. v. 24. 2. Cor. 5. v. 1. 1. Pet. 1. v. 4. Ap. 12. v. 4. II. ex distinctione. Scriptura enim $\pi\tilde{\sigma}$ beatorum à $\pi\tilde{\sigma}$ damnatorum distinguit Luc. 16. v. 26. & beatos repræsentat in unam congregationem unumque $\pi\tilde{\sigma}$ fusos Hebr. 12. v. 22. III. ex opposito inferni, qui est *τόπος* Luc. 16. v. 28. IV. ex necessariâ consecutione, quia beati sunt aut alicubi & in $\pi\tilde{\sigma}$, aut nullibi, quod posterius nemo dicet (s). Ethic quidem satis convenit Theologis. An verò hoc $\pi\tilde{\sigma}$ sit creatum vel increatum, spirituale vel corporeum, intrahunc mundum, vel extra hunc mundum, quænam sit ejus quidditas, qualitas, situs, determinatu difficile est. En quid GERHARDUS (r) ajat: *Cælum beatorum tripliciter potest accipi, primò objectivè & efficienter, secundò formaliter, tertio subjectivè. Si primo modo accipiatur cælum beatorum, est ipse Deus creator. Si secundo modo, cælum beatorum est aliquid à Deo distinctum, videlicet, gloria ac lætitia cælestis in ipsis sanctis, non tamen est substantia corporea in prima creatione à Deo producta. Si tertio modo, dicimus, $\pi\tilde{\sigma}$ illius quidditatem, qualitatem ac situm in Scripturis non esse nobis revelata. Hæc GERHARDUS.*

§. 8.

(r) Nec tamen sequitur exinde, cælum ipsum esse $\pi\tilde{\sigma}$, si cælitates sunt in $\pi\tilde{\sigma}$, uti non sequitur: cælibes sunt in $\pi\tilde{\sigma}$, ergo cælibatus est $\pi\tilde{\sigma}$. (r) de vitâ aternâ §. 40.

§. VIII.

Sunt tamen, qui rem determinant aiantque, π̄ illud esse creatum & vel in materiale vel spirituale, etsi situm ejus definire nolint. Argumenta eorum sunt desumpta I. ex appellatione coeli beatorum. Vocatur civitas, domus, tabernaculum, paradifus, templum, locus. Vide supra §. 3. II. ex ipsius creatione Gen. 1. v. 1. Pl. 33. v. 14. Prov. 8. v. 27. III. ex Apostolicâ assertionem Hebr. 11. v. 10. 2. Cor. 5. v. 1. IV. quia implicat, coelum beatorum esse increatum. V. quia expressè dicitur creandum Jes. 66. v. 22. 2. Pet. 3. v. 13. Si verò coelum beatorum post consummationem seculi erit coelum creatum, quidni & ante consummationem seculi? Matth. 25. v. 41. Ubi & hoc notandum, illam creationem non esse ex nihilo sed saltem innovationem. Ita Jes. 65. v. 17. & Ecclesia Novi Testamenti dicitur novum coelum & nova terra, quæ tamen per creationem ex nihilo haud producta fuit. Et hæc est, uti jam diximus, sententia CALIXTI (u), DANNHAUERI (x), FECHTII (y), atque ex veteribus DAV. RUNGII (z).

§. IX.

Qui π̄ beatorum increatum esse ajunt, ita rationes suas componunt. Et I. quidem provocant ad silentium Scripturæ sacræ, quæ nullibi istam creationem memoret. II. Ajunt, coelum beatorum dici coelum novum Jes. 65.

C

v. 17.

(u) Vide HULSEMANNI respons. ad appendicem CALIXTI dialysi apologeticæ problematis Calixtini adjunctam p. 413. sqq. Adde tamen CALIXTUM de supremo judicio p. 123. 124. (x) in hodol. p. 762. 763. 1479. sqq. & in hodom. Spir. Calv. p. 814. sqq. (y) in lect. Theol. in Syllogem p. 195. 196. (z) Vide CALOV. Syst. Loc. Theol. T. 3. p. 1012. sqq. & maximè B. MEISNERUM in Phil. Iob. P. 1. p. 455. 456.

vñ. 1. 7. 66. vñ. 22. 2. Pet. 3. vñ. 13. Apoc. 21. vñ. 1. Si itaque jam creatum fuerit in primâ creatione, novum id dici non posse. Addunt III. regnum coelorum in sacris litteris non dici creatum sed præparatum Jes. 64. vñ. 4. Math. 25. vñ. 34. 1. Cor. 2. vñ. 9. per æternam prædestinationem. Arguunt porro IV. omnes coelos in consummatione seculi igne perituros 2. Pet. 3. vñ. 7. 11. ut novum succedat 13. Jam verò coelum beatorum conflagrare non posse. Esse enim id æternum 2. Cor. 5. vñ. 1. Hebr. 12. vñ. 28. Adjiciunt V. quemadmodum non sequatur, ex eo, quod Deus dicitur *esse in caelo, habitare in caelo, descendere de caelo*, coelum Dei esse locum aliquem corporeum & creatum, sic nec ex eo, quod beati dicuntur *recipiendi in caelum, futuri in caelo*, sequi, quod coelum sit locus creatus. Addunt, quamvis dicamur abesse à Domino, qui in terris adhuc sumus 2. Cor. 5. vñ. 6. tamen hoc non intelligendum esse ratione præsentiae ipsius divinæ, ac si Deus præsens nobis haud esset Act. 17. vñ. 27. 28. sed ratione manifestationis hujus præsentiae beatificæ 1. Thess. 4. vñ. 17. 1. Joh. 3. vñ. 2. 2. Cor. 5. vñ. 7. Imò VI. dicunt, sicut infernus non sit locus quidam corporeus, ita nec coelum esse locum corporeum. Ajunt VII. si coelum esset locus corporeus, illud fore longum, latum & profundum domicilium, quæ nimis crassa sit coeli idea. Et VIII. beatos, utpote spirituales non opus habituros loco corporeo, quia nec Angeli eo indigent. Urgent denique, si coelum beatorum dicatur creatum, determinari non posse, num die primo vel secundo hexaëmeri creatum sit, num sit materiale an immateriale (a) ubicunque coeli creatio ponatur in sacris litteris, coelum aspectabile poni, descriptionem
coeli

(a) Vide hîc B. MEISNERI Philos. sobr. P. 1. p. 549. 199.

coeli beatorum in sacris literis esse parabolicam , meta-
 phoricam & mysticam , & quæ ejusmodi sunt (b). Præ-
 cipua verò , quæ ad hanc thesin firmandam pertinent ,
 petere placet ex Breviario Hülsemanniano enucleato] O.
 AD. SCHERZERI. Hic luculentissimè probatum vi-
 deas , π̄ beatorum esse increatum. Provocatur I. ad
 Joh. 17. v. 5. 24. ubi cœlum beatorum dicitur claritas,
 quam Christus apud Patrem habuit ab æterno & ad quam
 in exaltatione rediit , ad quam & vocat electos. Hæc
 verò claritas est increata , æterna. Scilicet idem est Dei
 Christi & beatorum coelum , coelum gloriæ , ubi Deus
 felicitate essentiali , infinitâ , independente gaudet , beati
 finitâ , quatenus ejusdem pro modulo finitatis suæ capa-
 ces sunt. Hoc est coelum illud æternitatis , quod Deus,
 qui in excelsis est , inhabitat Jes. 57. v. 15. Nota hic,
 lector , controversi inter Theologos , quod ὡς ἐν παρόδῳ
 no amus , num coelum beatorum à coelo gloriæ sit
 distinctum. Negat id HULSEMANNUS. Eò enim per-
 venient beati , ubi Christus est Joh. 12. v. 32. 17. v. 5.
 24. 14. v. 3. 4. Col. 3. v. 2. Porro τὸ π̄ beatorum
 dicitur tabernaculum Dei cum hominibus , qui habitat
 cum illis Apoc. 21. v. 3. Imò templum civitatis coele-
 stis ipse Deus est & Agnus v. 22. Quid ? Coelum bea-
 torum vocatur locus etiam ipsius Dei Jes. 26. v. 21. Hof.
 5. v. 15. Mich. 1. v. 3. Nec dantur duo π̄ increata ,
 unum Dei , alterum beatorum. Ergo beatorum π̄ est
 est etiam π̄ Dei , imò ipse Deus. Dan. 4. v. 26. Et ra-
 men beatitudo beatorum est diversa numero à beatitudi-
 ne Dei. Unde Joh. 17. v. 5. Christus distinctè & no-
 tanter ait : *ut ibi sint , ubi ego sum* (in eodem π̄ felici-
 ta-

C 2

(b) Vide GERHARDUM de vitâ aternâ §. 40.

tatis) & videant (non habeant eandem) claritatem (de quâ ibi loquitur, verè immensam ac infinitam) *meam* &c. ut sic omninò maneat, coelum illud majesticum uni (solique Deo) proprium esse. Denique, cùm Christus non ascenderit in $\pi\bar{\nu}$ diversum ab eo, in quo erat ante incarnationem & ante mundum conditum Joh. 3. vs. 13. 6. vs. 36. illud verò coelum gloriæ sit & $\pi\bar{\nu}$ æternum & increatum, & eò etiam perveniant beati Joh. 17. vs. 5. patet, & $\pi\bar{\nu}$ beatorum idem esse cum $\pi\bar{\nu}$ Dei & esse increatum. Provocat II. SCHERZERUS ad 2. Cor. 5. vs. 1. & hoc necit argumentum: Quod ira est ἀχειροποίητον, ut sit æternum, id est increatum. Cùm enim hîc τὸ ἀχειροποίητον & τὸ æternum æquipolleant, patet, dici non posse, ἀχειροποίητον hîc dici coelum beatorum saltem eapropter, quòd hominum manibus factum non sit. III. ita insurgit laudatus Theologus: Quod ante creationem mundi iam paratum fuit, illud est æternum & increatum. Atqui coelum beatorum Matth. 25. vs. 34. Ergo. Scilicet *paratio* illa non est *creationis* sed *assignationis* per æternam prædestinationem. IV. ait, Christum non ingressum esse in tabernaculum χειροποίητον, hoc est, ἢ τὰντης τῆς κτίσεως. Hebr. 11. vs. 11. 24. Ergò coelum illud esse increatum, in quod ingressus sit, quo & assumat beatos. V. Objectionem CALIXTI: *Cælum beatorum aut est $\pi\bar{\nu}$ creatum, aut Deus, aut nihil, sed neque hoc, neque illud, ergò istud*, ita exhibilat, dari quartum, nempe aliquid nobis incognitum I. Cor. 2. vs. 9. imò dari quintum, nempe $\pi\bar{\nu}$ demùm creandum Matth. 25. vs. 34. Jes. 65. vs. 17. 66. vs. 22. 2. Pet. 3. vs. 13. Apoc. 21. vs. 1. et si ipse non existimet, $\pi\bar{\nu}$ beatorum creandum demùm esse, sed ajat potius, beatos in $\pi\bar{\nu}$ increato semper versaturos. Et concedunt sanè alii, $\pi\bar{\nu}$ beatorum esse
 ipsum.

ipsum Deum (c). Porrò VI. arguit : Si coelum beatorum jam existit Matth. 25. vs. 34. Joh. 14. vs. 2. 2. Cor. 12. vs. 2. tunc non demùm creandum est, creatione propriè sic dictâ, sed saltem manifestandum omnibus beatis post judicium extremum in gloriam Domini unâ introductis. Denique VII. ita inquit: Si coelum beatorum adhuc creandum est, tùm vel melioris vel deterioris vel æqualis conditionis erit cum π̄ beatorum præsentem. At verò nullum dici sine absurditate potest. Non primum. Quid enim quæso melius esse posset coelo SS. Trinitatis & Corporis Christi, in quod Elias, in quod Enochus, in quod omnes beati recepti sunt? Non secundum. Ita enim beatorum deteriora foret conditio post consummationem seculi. Ita Deus creaturus esset coelos novos præstantiâ & eminentiâ priori beatorum π̄ deteriores. Non tertium. Si enim æquale est π̄ præsens beatorum τ̄ π̄ eorundem futuro, nulla adparet ratio, cur prior destructo π̄ novum creaturus esset Deus. Itaque π̄ præsens non destruitur nec novum quoad substantiam creatur, sed præsens saltem manifestatur omnibus, qui ob tantam multitudinem consortium in unum congregatam & gloriâ Domini circumfusam novum hoc coelum tanquàm recens creatum & sibi antea non visum mirabuntur. Sed hæc quidem ex ipso HULSEMANNO (d) desumit SCHERZERUS. Addendus hîc est BALTH. MEISNERUS, qui in Philosophiâ sobriâ (e) itidem statuit, coelum beatorum esse increatum, itemque JAC. MARTINI (f), qui & hoc maximè urget, Angelos, qui in terris apud nos sint, simul esse in coelis

C 3 apud

(c) Vide OSIANDRI Colleg. P. 6. p. 225. (d) Vide ejus vindicias S. Scripturæ, in operibus posthumis p. 184. 185. (e) P. 1. p. 546. sqq. (f) in Anti-Becano P. 2. p. 71. sqq.

apud Deum. Matth. 18. ψ . 10. Ebr. 1. ψ . ult. quod fieri nequiret, si cœlum esset creatum & supra nos existeret. Ita ille. Addendus & est C. E. BROCHMANDUS (g), & J. G. DORSCHHEUS (h) & ABR. CALOVIUS (i) qui omnes existimant, cœlum beatorum non esse locum propriè sic dictum sed saltem metaphoricum, etsi $\pi\tau\epsilon$ beatorum distinctum utique sit à $\pi\delta$ damnatorum, quemadmodum status beatorum à statu damnatorum est distinctissimus. Aliud quippe est cœlum gloriæ, aliud iræ, & $\mu\acute{\epsilon}\gamma\alpha$ hîc est $\chi\alpha\sigma\mu\alpha$ Luc. 16. Nec, ubi beati in unum congregati sunt, damnati in unum congregati sunt, qui sunt alibi. Ita & cœlum Dei, quod ubique est, est distinctum à coelo Angelorum Matth. 21. ψ . 25. Luc. 15. ψ . 18. & beatorum, quod non est ubique, sed saltem, ubi sunt Angeli & beati & immediatâ & beatificâ Dei visione fruuntur. Unde cœlum beatorum est in coelo gloriæ, ita tamen, ut cœlum gloriæ & majestatis divinæ cœlum beatorum excedat (k). Hoc verò cœlum gloriæ divina majestas est Joh. 3. ψ . 13. è quo mittitur & Spiritus S. 1. Pet. 1. ψ . 12. unde Deus prospicit Pl. 14. ψ . 2. 33. ψ . 13. unde & preces exaudit 1. Reg. 8. ψ . 32. Pl. 19. 7. Unde & cœlum extra hominem quoque est, quod contra Quackeros notavit SAM. SCHELGUIGIUS (l).

§. X.

(g) in Syst. Theol. P. 1. f. 340. sqq. (h) de S. Cœnâ contra Zwingerum p. 218. sqq. (i) in Syst. Loc. Theol. T. 3. p. 1005. Tacemus FEURBORNIIUM in Opp. Theol. p. 618. aliosque plures. (k) Vide Theologos hæc ulterius explanantes B. MEISNERUM in Philos. sobr. P. 1. p. 452. C. E. BROCHMANDUM in Syst. Theol. P. 2. p. 633. A. CALOV. in Syst. Loc. Theol. T. 3. p. 1000. & J. A. SCHERZERUM in Brev. Hülfem. enucl. p. 1110. (l) in Quacketismo confutato p. 585.

§. X.

Jam de ascensione Christi in coelos dicenda quædam sunt. Existimant adversarii, Christum ascendisse localiter primò in cœlum aëreum, ubi nubes ipsum subdu-
 xerit, dein perripisse cœlum sidereum, tertio aequum, ubi aquæ supracœlestes esse dicuntur, demùm intrasse cœlum empyreum, in cujus summitate sit & quo cum Angelis & beatis capiatur. Probant id ex eo, quoniam I. dicatur ascendisse in cœlum. Scilicet ἀνελήθη susceptus est in coelum Marc. 16. vs. 19. II. ita, ut nubes ipsum sub-
 duceret Act. 1. vs. 9. III. Postea pervasit coelos. *Habemus enim Sacerdotem magnum διεληλυθότα τὰς ἑρανεὺς* Hebr. 4. vs. 14. IV. donec supra omnes coelos *ὑπεράνω πάντων ἑρανεῶν* ascenderet Eph. 4. vs. 10. & *ὑψηλότερος τῶν ἑρανεῶν* evaderet Hebr. 7. vs. 26. Addunt V. in hoc coelo beatos esse cum Christo Hebr. 12. vs. 22. sqq. Phil. 1. vs. 23. Joh. 14. vs. 3. 17. vs. 24. VI. Hinc, quia Christus jam in coelo illo habiter ille, ex eodem visum Stephano Act. 7. vs. 55. 56. Saulo Act. 9. vs. 3. sqq. & in hoc coelum *τρίτον* etiam raptum esse Paulum 2. Cor. 12. vs. 3. VII. Imò hoc coelo Christum jam capi Act. 3. vs. 21. VIII. Unde & de coelo & in nubibus rediturus sit ad judicium. Act. 1. vs. 11. Luc 21. vs. 27. 1. Thes. 4. vs. 16. 17. 2. Thes. 1. v. 7. Et hæc sunt argumenta dissentientium. Nostrorum sententia est, Christi ascensionem in coelum non fuisse disparitionem saltem vel μεταβολὴν conditionis unius & status unius in alterum sed veram & realem πορείαν, Φορὰν & μεταβάσιν localem, quâ Corpus Christi è monte oliveti sursum versus translatum & interventu nubis oculis Apostolorum fuerit subductum, quo facto Christus non pertransierit coelum stellatum sed mox ingressus sit coelum gloriæ divinæ, in quo ad dextram Dei sedeat & exaltatus.

tatus sit atque angelis & beatis immediatè sese videndum & fruendum præbeat & manifestet. Quo ipso tamen non negant, corpus Christi in coelo quoad actum naturæ definitivè esse, etsi quoad actum personæ ubique & omnipræsens sit & omnia repleat. En & nostra argumenta. I. Coelum, in quod ingressus est Christus, est coelum gloriæ, ubi ad dextram Patris sedens cum eo majestaticè regnat. Hoc verò coelum non est creatum vel certo loco affixum sed superius omni coelo, non situ sed dignitate, majus omni coelo, non extensione sed immensitate. De hoc coelo fuit baptisma Johannem, de hoc coelo descendit λόγος in uterum Mariæ Virginis, in hoc coelum quoque ascendit. Hinc dicitur esse factus coelis excelsior, coelos omnes penetrâsse, super omnes coelos ascendisse, ut omnia impleret, hoc est, ad paternum thronum, æqualitate honoris & gloriæ, non noviter acceptâ, sed ex unione possessâ, nunc autem, deposito servi habitu plenissimè effulgescente, erectus esse. II. Si Christus ita in coelum ascendit, ut in loco quodam supra sidera posito localiter contineatur, non omnibus hominibus in terrâ constitutis sursum sed quibusdam etiam deorsum erit. Nam si è monte oliveti rectâ ascendit in locum corporeum, qui supra Judæam aut etiam totam Syriam est, aliis regionibus à Judæâ remotissimis non sursum sed vel ad dextram vel sinistram, vel pone vel etiam antipus fuit. Et hodiè, si tali circumscriptivo modo in coelo corporeo versatur, multis ad dextram, aliis ad sinistram, quibusdam à tergo, nonnullis sub pedibus erit. Et hi ad orandum se componentes nec manus, nec oculos, nec mentem aut cor in coelum, quod supra ipsos est, attollere debent, sed de coelo, quod infra ipsos & Antipodibus su-

perum

perum est, cogitare, sicque oculos & mentem ad coelum inferius deprimere tenebuntur, atque his in perfectione factorum non erit dicendum: sursum corda, sed potius deorsum. Non mea sunt, sed MELCH. NICOLAI verba in Symbolo Lutherano p. 150. 151. qui plura adhuc addit, his consona. III. Si coelum, in quod Christus ascendit, locus quidam supernus & creatus est, is quoque in consummatione seculi ut pereat, necesse est. Itane ergo peribit domicilium Christi? Itane ergo sine coelo erit Christus, si mundus pereat? IV. Coelum Christi & coelum beatorum unum idemque est, Joh. 14. ψ . 3. 4. 17. ψ . 24. Phil. 1. ψ . 23. At hoc est æternum 2. Cor. 5. ψ . 1. V. Si Christus pervadere debuisset coelum stellatum, magno temporis tractu ipsi opus fuisset, donec pervenisset in coelum empyreum. Cæterum velim, ad intelligendam hanc sententiam duo probe observari. I. Sicut animæ beatorum in illocali Spiritu Dei fulciuntur & in manu Dei sunt, ita nec Christus in coelis localiter continetur. II. Coelum Dei utique est ubique sed non coelum gratiæ, inter hoc enim & coelum iræ infinita differentia est. Hinc & π s beatorum à π s damnatorum longè distinctissimum est. Adde eundem NICOLAI p. 153 sqq. qui hic JO. BRENTIUM & JAC. ANDRÆ contra HENR. BULLINGERUM itemque GERLACHIUM adversus BUSÆUM presso ferè pede sequitur. En quid ajat BALTH. MENZERUS: *Quæris, ubi sit illud cælum, in quod ascendit Christus. Alicubi esse, certum est, non ubique, non nusquam, sed locum aliquem certum monstrare non valeo, sive ad Orientem me convertam, sive ad Occidentem, sive ad meridiem, sive ad aquilonem. Et ascendisse scio Christum in altum, ut ne quidem Antipodes dicturi sint, ipsum de-*

D

scen.

scendisse in cælum. Quicquid igitur locale mihi occisus
 rejicio, neque Christum vel circa cardines cæli vel ultra
 vel citra Zodiacum aut aquatorem investigo. In cælo esse
 credo sed & longè supra omnes cælos & cælis sublimio-
 rem. Eph. 4. vs. 10. Hebr. 7. vs. 26. Job. 11. vs. 8. 22.
 vs. 12. Terminus ascensionis à quo est mons oliveti, me-
 dium, per quod ascendit, aer & nubes, terminus ultimus
 ad quem neque mundanus est neque localis neque intellectus
 sive rationi humana neque sensui obvius (m). Hactenus
 MENZERUS, cui addendus venit JUSTUS FEUR-
 BORNIVS, qui itidem negat, Christum, postquam
 nubes eum subtraxit è conspectu discipulorum, primùm
 sphæram Mercurii, Veneris, Solis, Martis, Jovis &
 Saturni, deinde firmamentum, postea primum mobile,
 deinde coelum crystallinum seu aqueum pertransiisse,
 donec pervenerit ad Patrem & ad coelum empyreum
 seu coelum beatorum, etsi concedat, Christum, post-
 quam subtractus fuit à nube, ulterius elevatum esse,
 nempe ad dextram Patris (n). Scilicet phrases illæ, ubi
 Christus dicitur esse in excelsis, in coelis, supra nos,
 non intelligendæ sunt *τεπικῶς* (aliàs ipse quoque λόγος
 foret tantum in excelsis) sed *θεοπροπῶς*, & sunt I.
θεωρικαί, definièntes & describentes Christi Jesu coele-
 lestem sublimitatem, II. *διακριτικά*, discernentes Chri-
 sti thronum & regnum coeleste à terrestri & humano,
 denique III. *δηλωτικά*, declarantes identitatem throni
 Dei Patris & Christi. Unde Christus nec coelo inclusus
 nec à nobis absens est, quia ad dextram Patris est, quæ
 cum ubique sit, ipse etiam ubique est & regnat. Hinc,
 quando Christus in novissimo die in nubibus venturus
 est

(m) Opp. Lat. T. 1. p. 425. (n) in Operibus Theol. p. 29. sqq.

est ad iudicium, dextram Dei in coelis non relinquet, utpote qui nihilominus perhibetur & tūm sessurus in δεξιῶν τῆς δυνάμεως Matth. 26. ὧ. 64. (o) Hinc & monet BALTH. MEISNERUS, duplex esse ἄνω vel supra, alterum *situationis*, alterum *potestatis*, illud loci *sublimitatem*, hoc *omnipotentiam* & *majestatem* significare, illud loci θεοσιν, hoc loci ἀγροσιν includere. Et posteriori quidem sensu id sumi, quando Christus supra omnes coelos ascendisse dicitur. Quod verò attinet descensum Christi ad iudicium, ait MEISNERUS, per illum non intelligi localem aliquam per coelos creatos profectioem nec divinæ majestatis desertionem sed duntaxat visibilem Christi in nubibus apparitionem & infinitæ gloriæ manifestationem. Sicut enim Deus de coelo descendere dicitur, quando majestatem suam singulari facto patefaciat, ita & futurum Christi descensum non nisi in gloriosâ ejus apparitione & publicâ potestatis suæ declaratione consistere putandum esse, quam ob causam alibi in Scripturis vocetur Πιφάνεια τῆς δόξης Tit. 2. ὧ. 13. Ita MEISNERUS (p). Eandem ferè in sententiam fatur C. E. BROCHMANDUS, Theologus olim Danus, qui ait, Christum post ascensionem in certo coelo non contineri, quia omnibus coelis factus sit excelsior Eph. 4. ὧ. 10. Hebr. 4. ὧ. 14. 7. 26. & quia sit in eo coelo, in quo sunt Angeli etiam, ubi in his terris existunt Matth. 18. ὧ. 10. (oo) in quo & Elias & Moses fuerunt, ubi in transfiguratione Christi in monte adfuere Matth. 17. ὧ. 3. 4. Fuerunt enim

D 2

(o) Vide Opera FEURBORNII p. 100. 1452. 616. (p) in Philof. sobe. P. 1. p. 453. (oo) Nec tamen coelum Angelorum est cœlum ipsius Dei juxta Theologos Matth. 21. v. 25. Luc. 15. v. 18. ubi: *peccavi in cœlum*. Ast in cœlum Angelorum non peccatur, sed soli Deo. Ps. 51. 9.

enim tùm in regno Dei Matth. 16. vñ. 28. Marc. 9. 1. quod non locali situ sed gaudio & gloriâ coelesti à Spiritu Dei definitur Phil. 2. vñ. 9. 10. 1. Pet. 3. 22. Eph. 4. vñ. 10. sqq. Hebr. 1. vñ. 3. quod non est creatum quid 2. Cor. 5. vñ. 1. Hebr. 9. vñ. 24. periturum aliâs in die novissimo Hebr. 1. vñ. 10. 2. Petr. 3. vñ. 12. Hæc BROCHMANDUS, qui addit, Christi in coelos ascensionem differre prorsus ab ascensione Enoch, Eliæ & aliorum sanctorum. Hos enim virtute alienâ, illum suâ ascendisse, sanctos præsentiam suam terris sic surripuisse, Christum secus, sanctos sic pervenisse ad visionem & fruitionem Dei beatificam, Christum sedisse ad dextram Dei. Pergit deinde BROCHMANDUS, & probat, coelum, in quod Christus ascendit, non esse locum corporeum. Ubi & inter alia hoc monet, nos, qui in Christum verâ fide credamus, jam, dum in terris adhuc versamur, dici cum Christo *ἐν ἐπαραισίς* collocatos Eph. 2. vñ. 6. quæ assertio plusquam absurda futura esset, si Christi in supracoelestibus collocatio explicanda esset de certo quodam loco, ab hisce terris quàm remotissimo. Addit, Christum jam fuisse in coelo, cùm adhuc in terris versaretur Joh. 3. vñ. 13. & cùm in coelum ascendit, ivisse ad Patrem Joh. 14. vñ. 2. sqq. ubi ipsi non fuerit opus motu locali, cùm Pater sit ubique, & cum in Patre ut *ὁμοσίως* ipsi, semper Is fuerit Joh. 14. vñ. 11. nec dextra Dei sit locus quidam certus, sed majestas divina & potentia, nulli loco alligata. Quæ omnia egregiè deducit BROCHMANDUS (9). Adjici potest J. A. SCHERZERI Systema Theologiæ, ubi observat Vir acutus, Christum, etsi è monte oliveti κατ' οἰκονομίαν reali

(9) in Syst. Theol. P. 1. f. 370. sqq.

reali sublatione activâ ac successivâ ad modum gloriosi corpus ascenderit, donec tegeretur nube, tamen ascendisse in coelum increatum ac illocale 1. quia ascendit supra omnes coelos, 2. quia in tale πῦρ ascendit, ubi omnia replet, 3. quia in coelum dextræ Dei ascendit, quod est coelum omnipotentis. 4. quia ingressus est in coelum ἀχειροποίητον Ebr. 11. v. 24. 5. quia, si sederet in loco circumscriptivo, ipse thronus divinæ majestatis esset circumscriptivus, quod absurdum, 6. quia, si dextra Dei est locus, etiam divinitas foret in loco, quod absurdum. Hæc SCHERZERUS (r). Atque ex his quidem satis liquet, quæ Theologorum orthodoxorum sententia sit de coelo, in quod Christus ascendit.

§. XI.

Restat, ut loca illa, quibus novum coelum & nova terra dicitur creanda, paulisper explicemus. Exstant ille Jcf. 65. v. 17. 66. v. 22. 2. Pet. 3. v. 13. Hebr. 12. v. 26. 27. Apoc. 21. v. 1. 5. Quod loca Jesajana attinet, varia est interpretum expositio. Ut enim raceam Aben-efram, qui crasso modo verba sumit & putat, hîc per creationem novi coeli & novæ terræ intelligi magnam futuri temporis felicitatem illam, ubi aëris purificatio hominibus stabiliorem conciliatura sit valetudinem & terra ex influxu coelesti novâ virtute ac feracitate imbuenda sit, H. GROTIUS vaticinium hoc explicat de restauratione Reipublicæ Judaicæ post captivitatem Babylonicam, C. VITRINGA de oeconomia veteris Testamenti mutatione, cum quâ & conjungit futuram illam Ecclesiæ Novi Testamenti felicitatem, quæ in fine temporum, in millennio sancto eidem contingeret, de

D 3

quâ

(r) l. c. L. VIII §. 32. p. 247. 248.

quâ posteriore hanc prophetiam solum explicat J. COCCEJUS, TH. BURNETUS verò in peculiari dissertatione hæc loca Jesaiana explicat de novo coelo & novâ terrâ post conflagrationem præsentis mundi ex ipsius innovatione oriundâ, in quâ Christus cum sanctis suis sit regnaturus per mille annos, quibus absolutis, novi coeli & terra nova quoque sint peritura & resurrectione judicioque universali succedentibus vita æterna successura (s). Nostri Theologi veteres exponunt de innovatione & immutatione hujus mundi in consummatione seculi faciendâ, recentiores de novâ gratiæ oekonomiâ sub Novo Testamento instituendâ & de regno gloriæ maxime, ubi coelis hisce aspectabilibus & terrâ in nihilum redactâ novum planè coelum idque beatorum sit creandum sive successurum (t). Quod dictum 2. Pet. 3. vs. 13. spectat, constat inter eruditos, esse ex novissimis interpretibus Viros præstantissimos, qui caput istud Petrinum non de excidio mundi sed de excidio Hierosolymorum tanquam proximè instante explicent. Ita sanè LIGHTFOOTUS, OWENUS, CAVEUS, imò & HAMMONDUS. Sed tam ficulnea est hæc interpretatio, ut vix attendi mereatur, & refutata à Viris doctissimis VITRINGA atque CLERICO. Scilicet his, qui ita rationes suas componunt, novum coelum & nova terra erit Ecclesia Christiana post destructionem Hierosolymorum in toto mundo plantanda. JO. COCCEJUS verba Petrina de novis coelo & terrâ ad statum Ecclesiæ gloriosum, qui post destructionem Antichristi futurus est & consummationem seculi præcessurus, refert

(s) Vide Telluris theoriam sacram L. IV. (t) Confer maxime JO. GERHARDUM de consummatione seculi §. 44. 48.

refert, & cum eodem combinat regnum gloriæ, quod consummationem seculi secuturum est. Eodem modo verba Apostoli explicat ad mentem mariti sui JO. ELEONORA PETERSENIA (*). Ait illa I. hunc mundum non quoad substantiam interiturum sed innovatum saltem atque ad pristinam pulchritudinem paradisiacam restitutum iri. II. Hanc restitutionem & creationem novi mundi esse tum spirituales tum corporales. III. Spirituales tantisper cepturam cum oeconomia novi foederis, sed perficiendam esse paulò ante millennium Apocalypticum & in millennii hujus initio post destructum falsum Christianismum regnumque Anti-Christi & abolita regna terrena. Jes. 65. v. 15. sqq. Hagg. 2. v. 22. 23. Apoc. 6. v. 12. sqq. IV. Corporales verò renovationem futuram post millennium in judicio extremo Apoc. 20. v. 11. 21. i. sqq. Jes. 66. v. 22. Hebr. 12. v. 26. 27. sed renovationem saltem. Hinc Davidem Psalm. 7. v. 4. dicere de coelis sic renovatis: *quia videbo (non saltem video) caelos opus digitorum tuorum & lunam & stellas, quas firmasti.* Hæc enim reditura omnia. V. de utraque tum spirituali, tum corporali innovatione intelligendum esse locum Petrinum. Communiter existimatur, indigitare hinc Petrum, quod post consummationem seculi novum coelum & nova terra creanda sit. Sunt ex Romanensibus, qui capiunt hæc crasse, & qui per terram novam intelligunt paradysum terrenum, quem ab igne conflagrationis excipiunt, eumque parvulis, sine baptismo qui decessere, in vitâ futura destinant, mulctandis hinc poenâ damni, non sensûs, beatis interea in coelo empyreo, quod itidem ignem ultimum effugerit, suavissimis

(* in Commentario Germanico in Apocalypsin f. 342. sqq.

mis deliciis fruuntibus. Nostri existimant, ea, quæ
 phrasibus à rebus mundanis desumptis hîc dicantur, more
 humano & propriè haud accipienda esse. Non mate-
 riale coelum, non materialem terram hîc intelligen-
 dam, allegoricè hæc dici omnia, & Hierosolymas coe-
 lestes ita quoque nobis in Apocalypsi repræsentari sub
 schemate quodam corporali, licet deliciæ spirituales,
 quas solas vita æterna agnoscit, & splendor futuræ glo-
 riæ summus eodem indigitetur. Locus Hebr. 12. vs. 26.
 27. itidem variis interpretamentis subjacet. HAMMON-
 DUS illam concussionem coeli & terræ de destructione
 Reipublicæ Judaicæ iterum explicat. COCCEJUS cum
 illâ destructionem regni Antichristiani conjungit. HUN-
 NIUS & CALOVIUS per illam mutationem orbis, quæ
 facta est, adventante Christo in carnem, per prædica-
 tionem Evangelii, intelligunt. BRAUNIUS destructio-
 nem oeconomiae Veteris Testamenti cærimonialis &
 Reipublicæ Judaicæ hîc insinuari itidem putat. Itaque
 sunt, qui ad adventum Christi primum, ubi Christus
 & in morte & in resurrectione & in ascensione suâ coe-
 lum & terram commovit, sunt, qui ad adventum se-
 cundum ad iudicium & consummationem seculi ista re-
 ferant, imò qui adventum primum & secundum hîc con-
 jungant. Et sanè ad adventum posteriorem hæc spectare
 congruè affirmatur. Vide, quæ ad hunc locum beatus Parens
 in supplementis ad Commentarium Dorscheanum scri-
 psit (x). Denique quod Apoc. 21. vs. 1. sqq. attinet,
 de coelo beatorum ista non explicat H. GROTIUS,
 sed de Ecclesiâ Christianâ tempore Constantini M. à
 persecutionibus & idololatriâ liberatâ. HAMMON-
 DUS

(x) p. 764, 765.

DUS eandem ferè in sententiam fatur. COCCEJUS per istas Hierosolymas Apocalypticas intelligit statum Ecclesiæ Novi Testamenti militantis per gradus inde ab initio innovatum per abolitionem 1. Judaismi 2. Gentilismi 3. Antichristianismi, plenissimè verò innovandum in consummatione seculi. LAUNÆUS putat, octo priora commata Apoc. 21. pertinere ad statum Ecclesiæ in his terris, præstantissimum illum, qui post destructa imperia adversaria futurus sit. VITRINGA visionem hanc Johannæam explicat de statu Ecclesiæ Christi novissimo tempore in his terris exhibendæ tam post destructum bestiæ imperium quàm post oppressum Gogum & Magogum, qui status typus sit Ecclesiæ gloriosæ in coelis consummandæ. Communis verò nostrorum sententia est, de statu Ecclesiæ in vitâ æternâ, qui post consummationem seculi futurus sit, hic agi. Et huc pertinere vel maximè id, quod comm. 5. dicitur: *ecce ego omnia nova facio (y)*, quæ de novis coelis novâ terrâ in vitâ beatissimâ explicanda sint. Ita & sunt, qui Gal. 4. v. 26. & Hebr. 12. v. 22. sqq. explicent mox de Ecclesiâ Christianâ in his terris militante, mox de Ecclesiâ triumphante, mox utramque conjungant. Mirum Interpretum divortium, quod crucem hinc Theologis figit. Sed ad *Antiquitatem* nostram, quam dudum promissimus, vel tandem descendendum est.

§. XII.

Quid itaque, quæsumus, in tanto sententiarum divortio vel tandem à nobis statuendum determinandumque

(y) Sed verò hæc Jes. 43. vs. 9. de populo è Babylonicâ reducendo dicuntur, ut benè monet GROTIUS.

dumque est? Non verò est, quòd existimemus curiositati nostræ & conjecturis hic frena laxanda profanaque mente hæc sacra tractanda & cogitanda esse. Certè enim cum sancto quodam tremore & gaudio, quo ad ecclestem illam beatitudinem prægustandam & occupandam ferimur, in hæc mysteria nobis descendendum est. Nec tamen existimandum quoque, tantas in hoc argumento difficultates occurrere, quæ solvi, quæ extricari, quæ evolvi, quæ superari, quæ dirimi, quæ dilui & diffari prorsus nesciant. Etsi enim nec oculus viderit, nec auris audiverit, nec in cor hominis ascenderit id, quod Deus præparavit iis, qui ipsum diligunt, idque pathetico prorsus stylo ex *Jes. 64. v. 4.* repetat Paulus *1 Cor. 2. 9.* addit tamen statim *comm. 10. nobis verò Deus revelavit per Spiritum suum.* Prouti ergò limites revelationis prorsus haud migrandi sunt, nec id determinandum, quod ignorare nos voluit Deus, ita nec id reticendum & silentio obvolvendum, quod idem ex verbo suo scire nos jubet, nec nimium extendenda *ἐποχή* Theologica, ne in Scepticismum malè consultum vel in Theologiam pigrorum *ἐγενησεται* sacræ adversam ea tandem degeneret. Scilicet existimamus prorsus I. esse aliquam justorum consuminatorum & beatorum, Angelorum item sanctorum congregationem, in quâ Deus O. M. sese iisdem videndum immediatè atque fruendum præbeat. II. Hanc certo cuidam loco mundano atque creato, qui & supra coelos aspectabiles situs sit, non alligatam, nullumque ipsius *πᾶ* creatum esse, sed *πᾶ* illius esse ipsum Deum, in cujus blandissimâ manu & dulcissimo gremio spiritus beatorum recumbant & siti sint. III. Hanc manum, hoc gremium divinitatis esse cælum

cœlum gloriæ, in quo majestas divina remotis velis sese plenissimè manifestet, in quo Deus felicitate inenarrabili beatos recreet & intimè perfundat, è quo Christus descenderit, ubi incarnatus est, in quod & ascenderit, ubi translatus est in aërem & à nube subductus, quo adeò non capiatur ipse, ut illud potius occupet Act. 3. v. 21. in quo ad dextram Patris, quæ ubique est, sedeat ipse & cum Patre regnet manifestumque se reddat, è quo descensurus sit ad iudicium, omnia semper conservans, regens, implens. IV. In hoc cœlum beatitudinis transferri omnes, qui salventur. V. Hoc cœlum destructis cœlis creatis & terrâ creatâ, nobis, qui salvamur, appariturum illi-
co & splendore suo magnâ admiratione, tanquàm novum prorsus, animos nostros oculosque percussurum esse. VI. Typum hujus novi coeli esse 1. Paradisum, 2. sanctum sanctorum in tabernaculo Mosaico & templo veteri, 3. terram Canaan, 4. Ecclesiam Novi Testamenti, veteribus umbris succedentem, maximè verò 5. statum illum Ecclesiæ gloriores, quo eandem post destructam idololatriam, post convertos Gentiles & Judæos, post destructum quoque Antichristum & regna gloriæ Dei adversa sub finem mundi amplificat & exornat Dominus. VII. Placuisse Spiritui sancto, in sacris literis sub uno eodemque emblemate sæpius & typum, maximè sequiorem & intermedium, & antitypum sistere (2) & descriptionibus à splendore

E 2 ter-

(2) Hæc observatio prorsus necessaria est, utpote sine quâ multa dicta de cœlo beatorum agentia, uti è dictis liquet, feliciter haud explicaveris. Caterùm, quantam difficultatem in Theologiæ Prophetiæ & typicæ tractatione descriptiones istæ emblematicæ sedulis rerum scrutatoribus creent, expertis constat. Et, si unquam, certè in hæc Theologiæ parte valet il-

terreno & rebus mundanis desumptis & Ecclesiam militan-
 tantem & triumphantem maximè, metaphoricè nobis de-
 pingere, ubi nolim, ut metaphoram quis premat vel
 literam urgeat, quæ non nisi figuratè hîc capi vult. VIII.
 Etsi autem hæc repræsentatio sit emblematica & meta-
 phorica, tamen realissimam & præstantissimam beatitu-
 dinem, quam nemo hominum enarrare valeat, quæ
 omnes flosculos eloquentiæ etiam fœcundissimæ supe-
 ret, descriptionibus istis indigitari, quæ propria sit, quæ
 in deliciis exstantissimis & summis consistat. IX. Etsi
 gloria & majestas divina sit immensa atque omnia re-
 pleat, tamen cœlum gloriæ id tantum dici, ubi Deus
 amorem suum creaturis beatis manifestet, nec coelum
 beatorum immensum esse sed beatorum choro limitari, qui
 à damnatorum multitudine infernoque infinitis parasan-
 gis distet. X. Ex quo patet, nos cœlum empyreum, nos
 coelum beatorum creatum vel creandum, voce propriè
 sumtâ haud statuere atque omnes corporeas & crassas ideas
 hîc exesse jubere & emblematum sacrorum nucleum po-
 tius quam corticem heic degustare. Hæc nostra mens est,
 orthodoxa, ut arbitramur, & rei substratæ conveniens.

§. XIII.

Et verò hæc pro ratione instituti nostri, quod haud
 prolixum est, sufficiant. Quod restat, nolimus, ut
 quisquam arbitretur, nos, quæcunque de hoc argu-
 mento, amplissimo illo, dici possent & merentur, ex-
 haussisse

Iud Apostoli: videmus per speculum in enigmate 1. Cor. 13.
 vs. 12. Nec, ut ulterius progredi possimus, Deus voluit,
 qui velum istud emblematum sic nobis obduxit.

hausisse. Certè enim nonnisi guttam de immenso mari dedimus. Tàm ampla est hæc tractatio, ut multis voluminibus vix comprehendi possit. Non est, quod jam recenseamus autores, qui datâ operâ de coelo beatorum scripsere. Pertinet hoc ad historiam Theologiæ literariæ, cujus fontes pleniores hic aperire nobis non datur. Quot, quæsumus, Auctores de vitâ æternâ scripsere, practici maximè, inter quos eminet PHILIPPUS NICOLAI, Theologus ille Hamburgensis præstantissimus, qui facundissimum rebus delineandis & practicum hic adhibuit calamum? Taceo, quæ inter JO. BRENTIUM & HENR. BULLINGERUM (a), JAC. ANDREÆ
 E 3 &

(a) En historiam totius controversiæ, quæ verò obsoleta hodiè est & tenebris oblivionis ferè involuta. Scripsérat JO. BRENTIUS de personali unione duarum naturarum in Christo & ascensu Christi in coelum ac sessione ejus ad dextram Dei Patris librum, quo veram corporis & sanguinis Christi præsentiam in cœnâ explicavit & confirmavit. Tubingæ 1561. 4. Hic non solum omnipræsentiam corporis Christi, quam in Apologiâ Confessionis Wirtembergicæ jam diduxerat, in scenam reduxit sed & statuit, Christum, etsi in coelum ascenderit, tamen certo loco non circumscribi, ita, ut corpus ipsius & in cœnâ realiter exhiberi possit, nec coelum esse certum locum, sicut nec dextram Dei, sed majestatem & omnipotentiam divinam. Hunc libellum adgressus est Theologus Tigurinus HENR. BULLINGERUS in tractatione verborum Domini, in domo Patris mei mansiones multæ sunt, Tiguri 1561. ubi defendere conatus est, coelum esse certum locum, in quem Christus ascenderit, cujus corpus eapropter in his terris præsens esse non possit. Reposuit JO BRENTIUS sententiam de libello Bullingeriano suam Tubingæ eodem anno 8. quæ & Francofurti A. 1562.

8. Germanicè prodit sub titulo: *Bericht Johannis Brenzii von dem Büchlein D. Heinrichi Bullingeri, des Titels: von dem Himmels und der Gerechten Gottes, jez widerum ersehn und gebessert.* Quo facto BULLINGERUS mox edidit *Gegenbericht uff den bericht Herren Johanssen Brenzen von dem Himmel und der Gerechten Gottes.* 8. Addidit PETRUS MARTYR dialogos adversus BRENTIUM, qui Loc. comm. T. 2. exstant. Utrique respondit BRENTIUS in libro de majestate Domini nostri Jesu Christi ad dextram Dei Patris & de verâ præsentia corporis & sanguinis ejus in cœnâ Francof. 1563. 4. Hinc natus alius BULLINGERI liber, cui titulus: *Fundamentum firmum Tiguri* 1563. 8. Hunc refutavit BRENTIUS in recognitione Prophetica & Apostolica doctrinæ de verâ majestate Domini nostri Jesu Christi ad dextram Dei, Patris sui omnipotentis. Tubingæ 1564. 4. Reposuit BULLINGERUS repetitionem & dilucidiorum explicationem consensus veteris orthodoxæ Catholicæque Christi Ecclesiæ in doctrinâ Prophetica & Apostolicâ de inconsulis proprietatibus naturarum Christi Domini in unâ indivisâ personâ permanentibus adeoque de veritate carnis Christi ad dextram Dei Patris in cœlo sedentis & non ubique præsentis, ubi in altera parte BRENTII recognitio refellitur. Tiguri 1564. 8. Nil amplius dein regessit BRENTIUS, sed JAC. ANDREÆ calamum adversus BULLINGERUM sumsit. Scripsit enim librum sub titulo: *Pia, brevis & perspicua expositio controversiæ de duabus naturis in Christo deque verâ præsentia corporis & sanguinis ejus in Eucharistiâ, in qua responsum D. Theodori Beza Vezelii de carnis Christi omnipræsentia contra D. Joh. Brentium inscriptum refutatur, & ea, quæ Bullingerus contra ejusdem D. Brentii recognitionem anno superiore in lucem edidit, refelluntur.* Tubingæ 1565. 4. Hic p. 82. 83. ANDREÆ ἐρωχὴν adprehendit, aitque, de cœlo utique magis, quid non sit, hoc est, quod non sit certus quidam locus, quàm quid sit, definiti posse, addit tamen, coelum esse beatitudinem æternam in Deo &

& PAULUM AB EIZEN (b), BALTH. MENZ-
RUM

cum Deo, qui futurus sit omnia in omnibus. Cæterum libelli illi Brentiani exstant Opp. Brentii T. VIII. f. 831. sqq. Atque hæc ipsa quoque tantisper recensent ROD. HOSPINI- ANUS in Historiâ sacramentariâ P. 2. f. 288. b. 290. a. 305. sqq. 312. b. 318. sqq. 326. b. sqq. 341. b. ubi testamentum BRENTII à BIDENBACHIO editum allegatur, itemque Vir celeberrimus & in historiâ Theologiæ literariâ recentiore verfatissimus V. E. LOESCHERUS in der ausführlichen hi- storiâ motuum P. 2. p. 271. sqq. Alium adhuc BULLIN- GERI librum refert M. LIPENIUS in Bibl. Theol. P. 1. f. 305. quem verò nos non inspeximus.

(b) Vide LEONH. HUTTERRI Concordiam concordem C. XII. f. 103. b. sqq. ubi exhibetur D. Pauli ab Eizen, Superinten- dentis Holsati scriptum, cui titulus: *Ursachen, vvarum die subcription des Bergischen Buchs oder Confession billich soll vver- den abgeschlagen, genommen aus dem ernstlichen Befehl Christi: Hütet euch vor den falschen Propheten &c.* Hic p. 104. b. inter alia quoque hæc reprehendi videas: *Item, das vveder Himmel oder Hell gevvisse Stadte seyn und das der Himmel dro- ben in der Höhe und die Hölle hier unten eitel erdicht Ding sey, das nimmer gevvesen ist und nimmer seyn vvvord, dann das sind des Brentii eigne Wort in seinem Buch von der Maje- stät Christi, davon ich und meine liebe Mutbrüder in unser reso- lution auff das Torgauische Bedencken getreuliche Erinnerung gethan haben. So haben auch die Hessischen Theologen diese des Brentii Worte aus seinem teutschen Buch am 125. und 128. Blat angemerkt, da er schreibt, der Himmel, dahin Christus auffgefahren ist, sey dermassen geschaffen, das in demselbi- gen nicht allein die Engel und die heiligen Menschen son- dern auch der Teuffel und seine Engel sich finden, ja das der Satanas und die Helle im Himmelreich seyen. So haben auch Jac. Andreæ und seine Consorten in ihrem ersten Torgau- schen Bedencken diesen irrium, das der Himmel keine ge-*

RUM & JO. CROCIUM (c) de hoc argumento agitata sunt, taceo GEORGII FRANCI, Theologi Francofurtensis Viadrini de coelo beatorum librum, taceo JAC. GRETSERI, Jesuitæ Bavari de variis coelis Lutheranorum, Zwinglianorum &c. tractatum &, qui alii sunt libelli, quos evolvere hic curiosus possit. At GISEBERTI VOETII diatriben de coelo beatorum silentio obvolvere haud possumus, cum eruditus, cum præstans libellus sit (d). Ut capias, lector, quàm vastum sit de coelo

*wisse Stadie sey, ausdrücklichen gesetzt und vor vrährhaffig unterschreiben lassen, damit je vverden geleugnet die Articulusers Christlichen Glaubens, das Jesus Christus abgestiegen ist zur Hellen und auffgefahren ist zum Himmel, zusampt den Zeugnißsen der H. Schrift vom Himmel und Helle &c. Reposuit JAC. ANDREÆ den Bericht auff die vermeinte sechs Ursachen D. Pauli von Eizen, darumb er die Formulam der Concordia nicht unterschreiben könne, ubi f. 107. b. 108. a. respondet, BRENTIUM, ubi neget, cælum esse certum locum, Lutherum *wald wider* sequi, qui idem statuerit in der grossen Bekænnnis vom H. Abendmahl &c.*

(c) Scilicet ediderat JO. CROCIUS, Theologus Marpurgenfis Conversationem Prutenicam, in quâ etiam de glorioso Dei & beatorum cælo corporumque gloriosorum dotibus egerat. Reposuit BALTH. MENZERUS, quem hic adgressus erat CROCIUS, absterfionem calumniarum, quæ in operibus MENZERI exstat T. 1. p. 811. sqq. Regessit CROCIUS defensionum Conversationis suæ, cui MENZERUS iterum responfionem opposuit. Vide l. c. p. 841. sqq. Hæc ante hos centum annos agitata fuere.

(d) Habetur editio Gorinch. 1669. 1679. 8. Postea libellus hic editus est in tractatu curioso rerum theologiarum Francofurti ad Mœnum A. 1692. 8 p. 865. sqq.

lo beatorum argumentum, en dabitur tibi libelli Voetiani recensionem in compendio. Agit igitur VOETIUS primùm C. I. de existentia & quidditate coeli beatorum, item de coelorum numero. C. 2. quærit, an coelum beatorum sit substantia, an accidens, an sit substantia finita & creata à Deo distincta, an sit substantia spiritualis, an verò corporea, an constet ex materiâ & formâ, an materia ejus sit elementaris aut aquea, an sit corpus simplex, an specie differat à coelo stellato? C. III. quærit idem, an coelum beatorum sit creatum, & ex quâ materiâ, quando, ad quid & cum quo aut quibus sit creatum? C. IV. explicat coeli unitatem, magnitudinem, locum, quæritque inter alia, an coelum habeat partes homogeneas vel heterogeneas? & ubi numerum coelorum init, Scholasticorum, Gentilium, Judæorum, Muhamedanorum placita curiosè recenset. C. V. de locatione coeli agit. C. VI. de iis, qui in coelo continentur, Deo, Christo, Angelis, beatis curiosas quæstiones movet. C. VII. disquirat de corporibus gloriosis in coelo extantibus, de animalibus, plantis, fossilibus, elementis, artificialibus, num in coelo dentur, de personis in coelum translatis, quænam illæ & quot sint? C. VIII. examinat adjunctum seu affectiones coeli, liquiditatem & soliditatem, luminositatem, visibilitatem & invisibilitatem, immutabilitatem, perfectionem, pulchritudinem, amoenitatem, gloriam, sanctitatem. C. XI. refert denique quæstiones aliquot partim curiosas, partim absurdas GABRIELIS DE HENAO, qui Empyreologiam seu Philosophiam Christianam de empyreo coelo A. MDCLII. edidit. Hactenus VOETIUS. Possimus jam, si vellemus, & quæstiones illas crispas GABR. DE

F HENAO

HENAO, possemus etiam aliorum Scholasticorum quaestiones de coelo beatorum in hac dissertatione non tractas recensere. Sed nolumus, cum res tanti non sit, nec prolixioribus nobis esse hic liceat nimisque curiosis. Ast, si diducere voluissimus argumentum, poteramus & agere de coelo beatorum secundum Judaeorum, gentilium & Mahumedanorum placita. Poteramus recensere figmenta & somnia Judaeorum de variis coelis & de indole Paradisi coelestis, quae in unum fudit incomparabilis Auctor JO. ANDR. EISENMENGERUS (e). Poteramus dein descendere in campos Gentilium Elysios, & loca, in quae animae beatæ ab ipsis recipi creduntur (f), poteramus & tandem disserere de Paradiso Muhamedanorum & vel maximè juxta POCOCCIUM (g) & RELANDUM (h) ostendere, Muhamedanos non existimare, quod vulgò de ipsis creditur, voluptatem Paradisiacam in meris deliciis carnalibus consistere. Imò de situ Paradisi, non in terrâ hâc, sed in regione quadam æthereâ existentis curiosam addere poteramus disquisitionem (i). Ast in tam vastum scriptionis campum ne progredieremur, libelli academici effecit limes, quem migrare nolumus. Itaque ergò hic scriptionis terminus esto.

EPILO-

-
- (e) in dem entdeckten Judenthum P. 1. p. 316. 317. 391. 392. 460. 464. 805. 867. sqq. P. 2. p. 260. sqq. 295. sqq. 886.
 (f) Vide P. D. HUETII quaestiones Alnetanas L. 2. C. 11. 21. & 24 & TOB. PFANNERIS Systema Theol. Gent. C. 21. Addi potest JAC. WINDETUS de vitâ functorum statu, ubi Hebræorum & Græcorum sententias refert. (h) in notis ad portam Mosis C. 7. p. 292. (h) de relig. Muhamedicâ L. 2. §. 18. p. 146. sqq. (i) Vide TH. BURNETI Telluris Theoriam sacram L. 2. C. 9.

EPILOGUS ASCETICUS.

NEc tamen est, quod existimes, lector, hæc omnia ita esse comparata, ut vix ædificationis spiritualis micam, certè nullum ejusdem pondus secum ferant. Sapere hæc nonnisi eruditionem theoreticam & curiositatem quandam Theologicam, quæ sola hic pabulum quoddam inveniat. Non opus esse, anxie disquirere de cœli beatorum quidditate, qualitatibus & affectionibus & loco, manendum saltem in simplicitate Scripturæ atque in id incumbendum, ut, quando hinc nobis emigrandum est, in beatas illas sedes certò transferamur. Satius esse, cœlum ipsa re assequi, quàm de cœlo curiosè disputare. Tu verò, mi lector, quisquis es, existimasne, credere me, quèd nuda theoria hîc sufficiat. Absit, absit per omnem modum. Non est, quòd somnies, hæc ad inanem saltem

curiositatem satiandam scriptitata esse, quæ in chartam jecimus, cùm hic potius finis extiterit noster, ut, quæ de cœlo beatorum refert sanctior Scriptura, rectè intelligamus & sententiarum variarum vento haud circumagatur, sed certam heic thesin, certam veritatem teneamus. Quàm verò præstans, quæso, quàm amœna, quàm dulcis, quàm jucunda, quàm pia, quàm sancta ipsa hæc tractatio est, quæ, remoto ignorantia & dubitationis cujusvis inconsultæ velo, futuræ felicitatis excellentiam incomparabilem & æternam illam domum, cui olim beati asseremur, *omni suo splendore ornatam* sic pandit & nostro obtutui sistit, & quantos, quàm luculentos ædificationis omnigenæ rivos illa secum vehit! Non est, quòd, qui sanctas illas & beatas sedes, qui supernum illud domicilium, qui patriam illam lacte & melle totam perfusam inde è longinquo conspicimus atque magno cum voluntatis nostræ anhelitu expectamus, mundum hunc præsentem, qui mortem gignit, cujus falsa saltem & dolosa
sua.

suavitas est, qui ad infernum ducit atque in immensum miseriarum nunquam desiturarum mare amafios suos præcipites agit, adamemus amplius, atque, ubi ad coelestem Paradisum migrandum nobis est, ubi summa in cœlis felicitas degustanda nobis & fruenda est, deliciis carnalibus operam porrò nostram & cor nostrum consècremus. Tu itaque, si placet, jam vale, MUNDE! Valet vos terrestres deliciæ, valet, vos mundi hujus pompæ omnes! Non est, quòd animum meum, qui in cœlis jam ambulat, qui ibi jam est, ubi thesaurus meus est, qui felicitatis illius cœlestis & futuræ dulcedinem jam prægustat & luculenta deliciarum illarum spe jam saginatur, fascinetis amplius. Vitam æternam & meliorem haud crediderim, vos, o terrenæ deliciæ, si porrò adamavero. Nectàm depravatam est gustûs mei spiritualis organum, ut caducas voluptates perpetuis illis deliciis præferam, ut venenum, ut amaritudinem, ut miseriam summam, quæ in mundi hujus dulcedine latet, haud sentiam atque depre-

hendam illicò. Ecce Spiritus ille meus ,
 qui æterna sapit & sequitur , qui in Deo
 situs est , qui id , quod REALE ET VE-
 RUM est , umbris præferre jam didicit , &
 non præferre non potest , qui crepundia
 ista & pueriles lusus dudum nauseat , ΣΚΥΒΑΛΑ
 hæc mundana pedibus suis quatit & pro-
 fundissimo atque generoso admodum con-
 temtu spernit & conculcat & conquassat
 & conterit & difflat. Quid est , quod cor-
 porali adhuc & carnali voluptate saginem &
 repleam cadaverosum corpus hoc , quod
 putredini destinatum est & citato gressu ad
 ruinam suam vadit , & spiritum meum si-
 nam consumi fame eaque perpetuâ , quæ
 in privatione deliciarum æternarum & vo-
 luptatis , cui nulla unquam nausea succe-
 scit , quæ incomparabilis & præstantissima
 est , consistit ? Quid est , quòd alta in hoc
 mundo sapiam , quòd honores hujus mudi
 secter , vener , anhelem & adamem ,
 quod fumis illis , qui tam citò diffluunt &
 spirituali visui meo nocent , obvolvi caput
 patiar ? Quid ? Nonne nobilitas illa spiri-
 tua-

tualis, quæ filium Dei me, quæ hæredem
 Dei, quæ cohæredem Christi, quæ Regem
 me coram Domino facit, longè & infi-
 nitè præstantior est, perpetua illa & in-
 signis, cum quâ si omnium mundi hujus ho-
 norum farraginem comparem, ea vix cre-
 pundiorum loco haberi possit? Quid est,
 quòd divitias hujus mundi perituras & sub
 manibus hisce diffuentes aucuper, quas fur
 tollit, quas calamitas temporum, quas mors
 aufert, quæ coelum mihi surripiunt, quæ
 animum curis fatigant & terræ stercorique
 affigunt, quæ CERTO CERTIUS mihi,
 rebus humanis sic perpetim inhianti & im-
 merso & in divitiis hisce suaviter recumben-
 ti, gaudenti & quiescenti thesauros illos
 cœlestes rapiunt, bona illa æterna, quæ
 nulli corruptioni obnoxia sunt & infinitâ
 lætitiâ & beatitudine animum perfundunt &
 sola stabilia sunt. Quid est, quòd, qui
 peregrini in his terris sumus & cœlestem
 patriam quærimus, quid est, inquam, quòd
 in diversorio hoc, quod tam molestum,
 quod tam periculosum est, in quo tot in-
 fidix

fidia nobis struuntur , ita divertimus , ita
 commoramur , ac si in æterno in eodem
 manendum nobis esset. Quidni mature-
 mus potius iter ad eam civitatem , ubi
 nostrum est ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ, cujus Architectus ipse
 Deus est , ubi alta pax , ubi summa bea-
 titudo , ubi perpetua quies & felicitas re-
 creat incolas , ubi depositâ omnium pecca-
 torum & calamitatum & miseriarum & cura-
 rum sarcinâ in ipso Dei gremio , (at quàm
 suave hoc , quàm jucundum illud est !) quie-
 scere nobis datur , ubi nullæ maledicentium,
 quibus hîc obruimur , calumniæ , ubi nulli ma-
 lefactorum hostium insultus , nulla ma-
 lignantium bella nos tangunt & affligunt ,
 ubi ipse Deus lachrymas ab oculis nostris
 abstergit , ubi in medio cohortis pacificæ
 pacis , quam olim sevimus , fructus læti de-
 gustamus , ubi ipse Deus nostra lux , nostra
 quies , nostra hæreditas est , ubi splendore ,
 ubi luce summa , ubi gaudio perpetuo & in-
 enarrabili in æternum perfundimur , ubi in
 medio Angelorum beatorum & justorum
 consummatorum siti æternas Deo laudes ca-
 ni-

nimus & hymnis cœlitum ipsi quoque nostras voces & nostra júbila immiscemus, quò habitaculi præstantissimi elegancia & amœnitas nos rapit & invitat & allicit & trahit. Ecce jam è longinquo videmus & conspiciamus & intuemur Hierosolymas illas beatas & cœlestes, ecce SURSUM jam CORDA vertimus & aquilæ pennis in hunc solem involamus. Eja *circumeamus*, agedum, hanc *Zionem* & observemus paulo penitius ejus præstantiam, *numeremus ejus turres* & *observemus ejus munimenta* & *palatia* (a), quæ tam augusta, tam splendida & beata sunt. Hæc est civitas Dei altissimi, ubi יהוה שמו Dominus ipse residet eamque splendore suo augustissimo totam magnificam reddit. O quam beatus est, quem tu eligis, O Domine! ut appropinquet & habitet in atriis Tuis, quam saturatur ille bono domus Tua & sanctitate templi Tui (b). Quam, queso, amœna sunt, quam dilecta, quam amabilia hæc habitacula Tua, O Deus Zebaot! Concupiscit atque etiam atque

G etiam

(a) Psalm. XLVIII. 13. 14. (b) Psalm. LXV. 5.

etiam desiderat anima mea hæc atria Tua, cor meum & anima mea exultant in Te, Deo vivente! Beati sunt habitatores domus Tuæ, hi Te laudabunt semper. Quàm bonus est dies in atrius TUIS præ mille aliis! Elegi esse in limine in domo Dei mei præ habitatione in tabernaculis iniquitatis, quia SOL mihi & SCUTUM hæc DOMINUS DEUS est (c). Ecce hæc est habitaculum Dei cum hominibus, hæc nos populus Ipsius sumus & Ipse Deus noster, nulla hæc mors, nullus luctus, lachryma nulla, nullus clamor vel labor, sed vetera transiere (d). Ecce Deus ipse hoc templum est, quod intramus. & Agnus, nec sole hæc opus est, ubi ipse Deus civitatem gloriæ suæ illustrat. Ecce hic est fons aquæ vivæ, è throno Dei prorumpens, & arbor vitæ, cujus fructu satiantur beati. Ecce hæc regnant beati in æternitates æternitatum (e). Quæ cum ita sint, (sunt enim hæc verba certissima & vera (f), quid restat, quæsumus, quàm ut, qui amœnitate, qui jucunditate cœlestis hujus habitaculi toti capimur & perfundimur, siti hæc spiri-

(c) Psalm. LXXXIV. (d) Apoc. XXI. 3. seq. (e) Apoc. XXII. v. 5. (f) Apoc. XXII. 6.

spirituali acti magnâ cordis nostri æstuatione gloriam istam anhelamus, & ubi novimus, nîl immundum in eandem introiturum, sanctificationi nostræ eò avidiorem consecremus operam, quò & avidius futuræ hujus & præstantissimæ vitæ desiderium nos tenet.

COROLLARIA

in fugam vacui
addita.

I. Insignis error, sed metaphysicus saltem is est, quando LIBERIIUS de S. AMORE (a) in genere ait, personalitatem esse saltem denominationem quandam externam.

G 2

II. Sic

(a) in epist. Theol. 1. p. 4. Quisnam sub nomine LIBERII de S. AMORE lateat, quærunt eruditi. Primum quidem, cum Salmurii apud Henr. Desbordes imprimeretur liber, JO. CLERICO, juveni 24. annorum tum ac ibidem studiis operam danti tributus fuit. Alii CLAUDIO PAJONIO, Pastori Reformato Aurelianensi eum adscribere. JO. FAESIUS in not. ad weinenden Jesum p. 62. PHIL. LIMBURGIUM fortis hujus parentem esse dicitavit. JO. FRID. MAYERUS in thesibus de incarnatione Hamburgi A. 1692. ventilatis §. IV. professus est, celeberrimum CLERICUM sibi hoc ex ipso sciscitanti haud negasse, se esse Autorem. Ast MAYERUM memoriâ hic lapsum esse, exstat in vitâ Clerici ab ejusdem amico scripta p. 28. Nihilominus libellum CLERICO tribuerunt sine hæsitatione RICH. SIMON, PET.

II. Sic enim personalitates in divinis quoque essent meræ denominationes externæ , id quod purus putus foret Sabellianismus.

III. Certè si in humanis quoque personalitates meræ denominationes externæ essent , id tamen ad divina applicandum haud est (*b*). Nimis periculosa foret ejusmodi *ἐς ἄλλο γένος μεταβασις*.

IV. Ast & , quî id , quòd substantiam ultimato terminat , complet , perficit & actuat , mera denominatio externa fit , Scholasticis , queis subtilis mens & alta idea est , dijudicandum relinquimus.

V. ὁ Λόγος , carni unitus , in se spectatus (*c*) , malè à LIBERIO dicitur esse ens incompletum . Neque enim ultimata substantia τῷ λόγῳ sed potius carni , quæ nunquam sola existit , deneganda est.

VI. Malè arguit LIBERIUS , quando ait (*d*) si personalitas tam in naturâ humanâ quàm in divinâ esse dicatur , divinitatem fore ens incompletum . Nullus Scholasticus est , qui ita arguat , qui ejusmodi contradictionem in adjecto ponat.

VII. Definitionem illam , quòd suppositum sit id , quod neque pars neque adjunctum alius rei est (*e*) , rectè jugulavit CYPRIANUS . Ast nec licet , alias terminis significationes dare , & deinde tamen de sententiâ quâdam

POIRETUS , ADR. BAILLETUS , VINC. PLACCIUS , JO. DIECMANNUS & vel maximè , qui animadversiones in epistolas Liberianas edidit & Helmstadii A. 1699. sub præsidio J. A. SCHMIDTII defendit , E. S. CYPRIANUS . Nolim verò egomet Viro eruditissimo tribuere librum , contra quem protestatur . (*b*) Vide diss. nostram Anti-Bazilianam 2. p. 10. (*c*) l. c. p. 4. (*d*) p. 3. (*e*) p. 3.

dam communi, ubi termini aliter & juxta communem suum valorem sumuntur, judicium ferre.

VIII. Non potest admitti, quod (f) dicitur, creaturas arctius inter se uniri posse, quàm creaturam cum Deo.

IX. Nimis lata hæc est definitio unionis personalis quod sit consensus unicum totum cum humanitate componendi, ita, ut utriusque proprietates & actiones & creaturæ passiones toti composito tribui possint (g). Quo ipso tamen non existimamus, LIBERIUM unionem personalem in mero voluntatis consensu ponere, uti nonnemo existimavit.

X. Jam verò ad unionem personalem requiritur juxta receptam hypothesein 1. hypostaseos communicatio 2. *ἁπλοῦς*. Consequens est naturarum, idiomatum, apostelesmatum communicatio. Et hæc unio sine dubio arctior est unione istâ consensuali.

XI. Scilicet unio ista consensualis, quæ est e. g. inter socios ejusdem societatis, non est unio hypostatica, sed paritatica, hoc est, Nestoriana (h).

XII. Rectè duas hæc propositiones, *humana Christi natura habet & non habet suam subsistentiam* secum invicem conciliavit in paradoxis Theologicis Vir eruditissimus JO. FABRICIUS (i).

XIII. Perperitatem humanæ Christi naturæ, quam nuper defendimus, in terminis effert Formula Concordiæ (k): *Christus humanam naturam non deposuit, sed in omnem aeternitatem retinet.*

XIV. Meditationes illas de fide & hæresi nuper in Saxoniâ confutatas ne vidimus quidem unquam, nec adhuc, quâ linguâ scriptæ sint, scimus. Nihil profus nobis

G 3

(f) p. 7. (g) p. 9. (h) p. 11. (i) ad p. 11. sqq. (k) Vide ejus amentitates Theologicas p. 455. (l) p. 767.

cum hoc libello commercii est. Itaque ergò indignum Viro probo facinus est, libellum & quidem talem, qui Sociniana dicitur fovere principia, nobis imputare.

XIV. Cum Fratribus altercari & Ecclesiam, inconsultis litibus satis haecenus vastatam, novis disceptationibus lacerate, nec pietatis nec prudentiae est. Non nostra haec est consuetudo, nec eorum, qui pacem Ecclesiae amant 1. Cor. XI, 16. Satius est, generoso silentio & pia mente injurias qualvis proculcare & condonare. Nec sanè est, quòd novos Satanæ, quòd novos hostibus religionis veræ, qui dudum intestinas illas digladiationes nostras rident & nasiduncis suspendunt, eacinos moveamus vel motos nuper sic augeamus.

XV. Tùm verò pessimè causam nostram ageremus nos, si & cum illis congrederemur, queis affectuum malè compositorum ætus, queis calami crassioris excessus, qui publicam animadversionem jam incurrit, queis convitia & calumniae loco armorum sunt, qui ridiculo modo iudicium in nos privilegiumque infallibilitatis sibi sumunt, qui sententiam nostram ne intelligunt quidem, qui nullo veritatis sed avito rum saltem præjudiciorum studio tanguntur, queis curta admodum iudicii præstantioris solidæque scientiæ suppellex est. Haud enim verum pervidere valet animus, ubi hæc efficiunt. Sic verò &, quod dudum diximus, in praxin ipsi deducimus novaque ista ratione sub initium statim altercationi inconsultæ terminum ponimus.

XVI. Quod restat, fortis est veritas & suâ se luce defendit. Injuriz verò & calumniæ, queis illa impetitur, fumorum ad instar pereunt, nec profectò animi nostri egregiâ profus conscientia divinâque gratiâ armati atque in Deo siti altampacem turbare valent unquam.

Fr. Edm.

St. Maria

St. Michael

St. Johannes

St. Peter

St. Paulus

St. Agathe

St. Barbara

St. Ursula

St. Katherina

St. Margarethe

St. Elisabeth

St. Anna

St. Barbara

St. Barbara

I, A

